

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας

Ενότητα 2: Ηλιακή Ενέργεια & Εφαρμογές

Γεώργιος Λευθεριώτης, Επίκουρος Καθηγητής
Σχολή Θετικών Επιστημών
Τμήμα Φυσικής

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

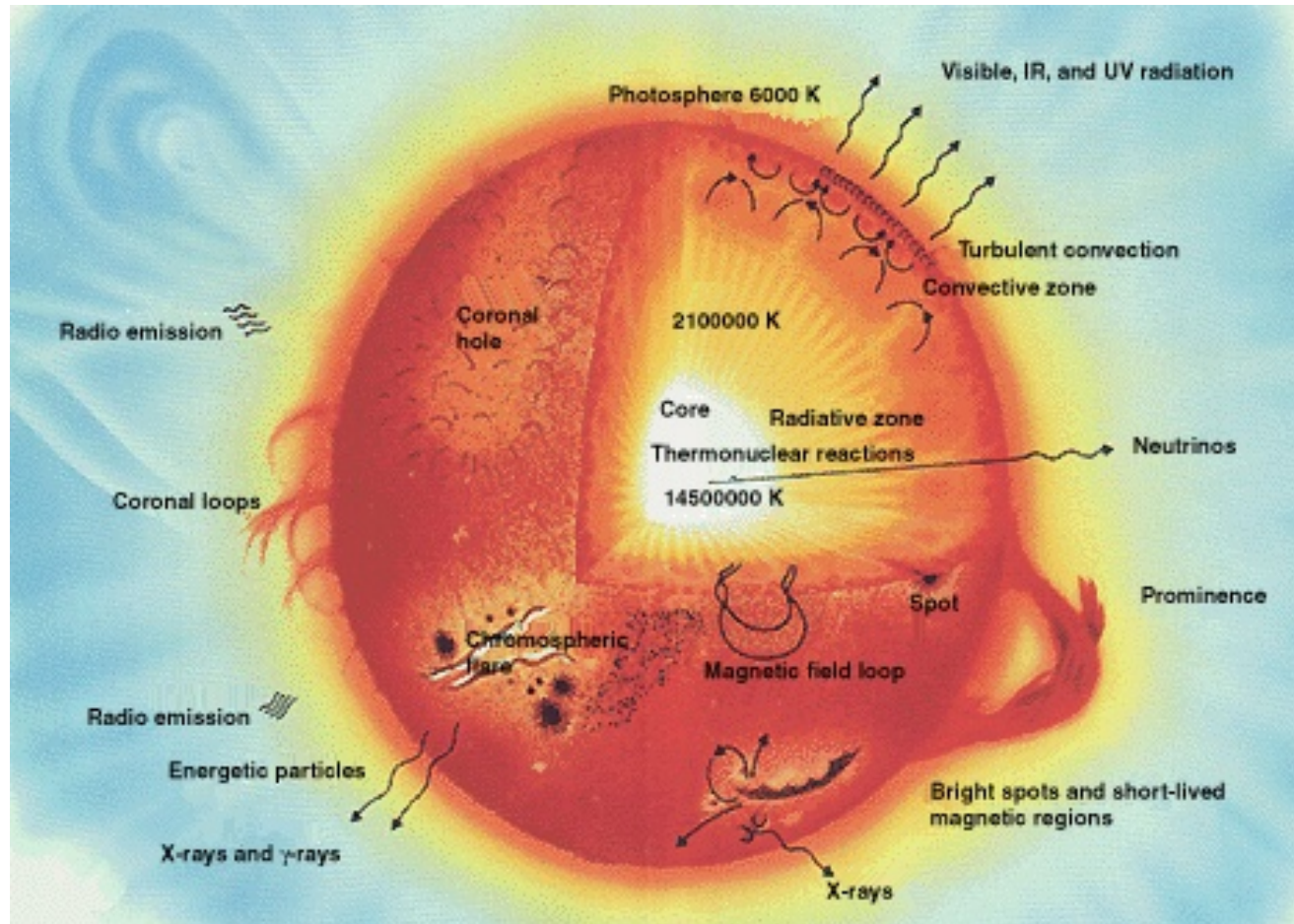
Σκοποί ενότητας

- Γνωριμία με τα χαρακτηριστικά φάσματος και έντασης της ηλιακής ακτινοβολίας στην επιφάνεια της γης και εμπέδωση της εξάρτησής τους από τη σχετική θέση ήλιου-γης
- Παρουσίαση των σημαντικότερων εφαρμογών συγκέντρωσης και μετατροπής ηλιακής ενέργειας σε άλλες μορφές ενέργειας.
- Παρουσίαση στοιχείων εκμετάλλευσης της ηλιακής ενέργειας ανα τον κόσμο.

Περιεχόμενα ενότητας

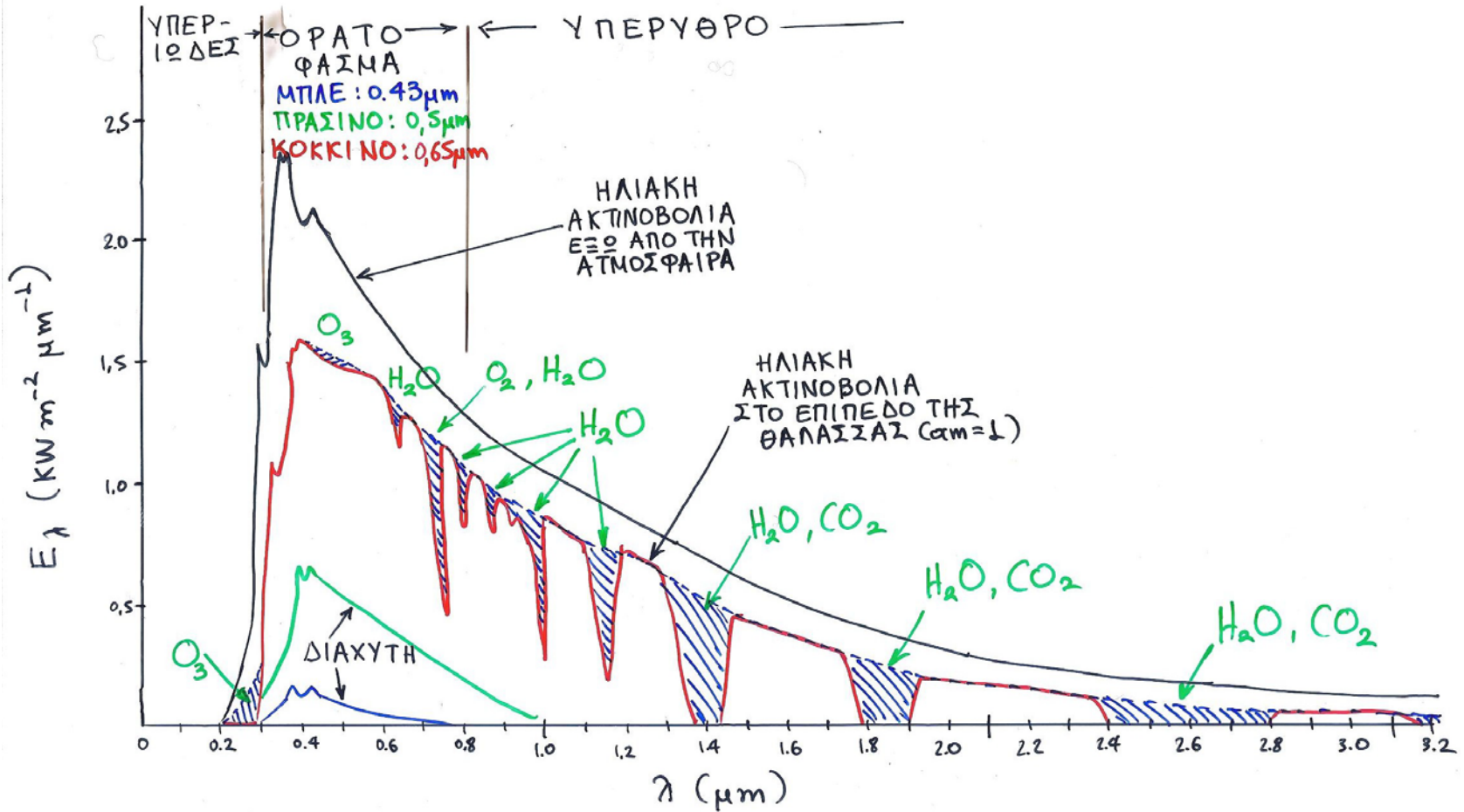
- Φασματικά χαρακτηριστικά ηλ. ακτινοβολίας
- Σχετική θέση Ήλιου-Γης (αέρια μάζα)
- Μετρητικά όργανα έντασης ηλ. ακτινοβολίας
- Εφαρμογές συγκέντρωσης/μετατροπής ηλιακής ενέργειας
  - σε θερμική ενέργεια
  - σε ηλεκτρική ενέργεια
- Παθητικά ηλιακά συστήματα
- Δυναμικά κτήρια

Η ανατομία του ήλιου

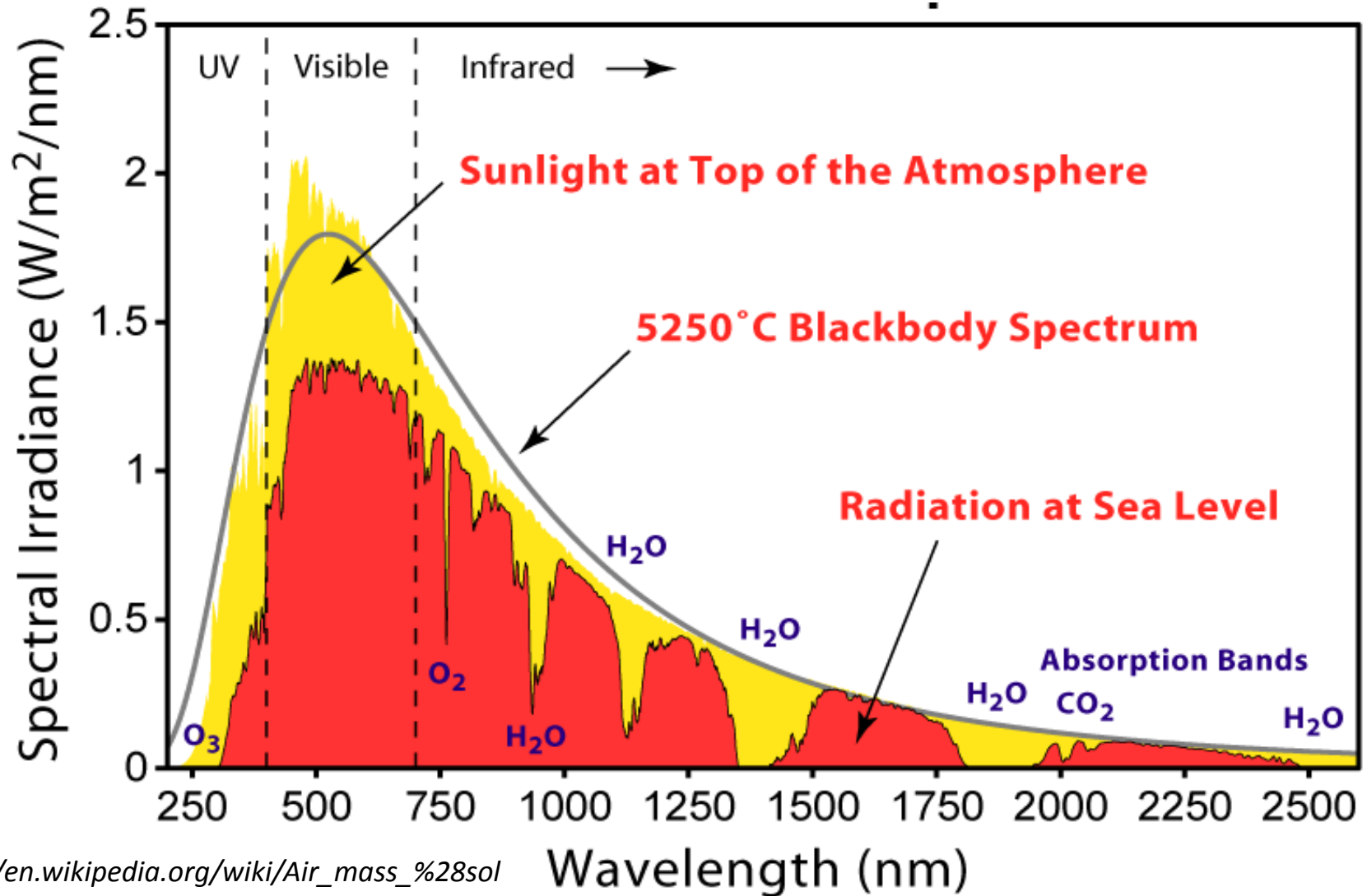
http://en.wikipedia.org/wiki/Portal:Star/Selected_article

Φασματικά χαρακτηριστικά ηλιακής ακτινοβολίας (1)

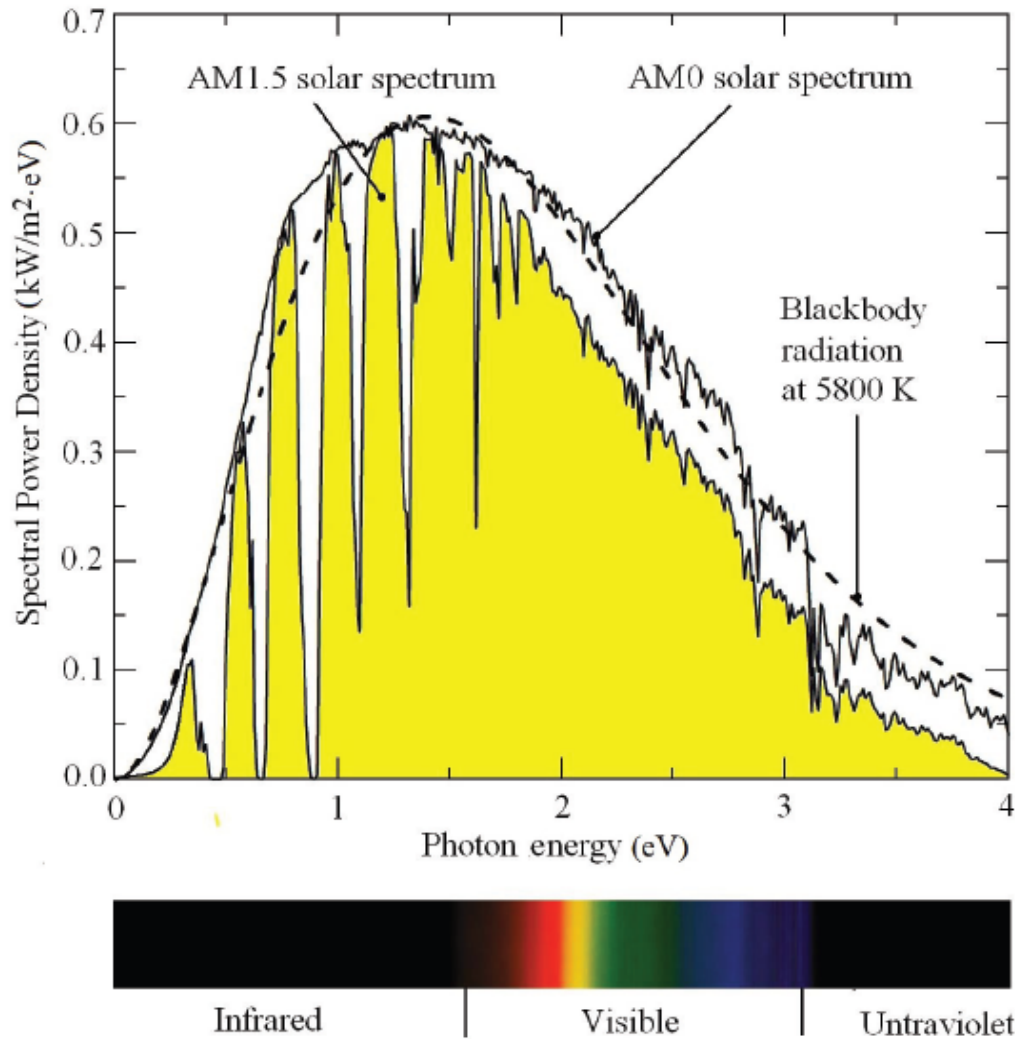

Σχήμα 2: Η φασματική κατανομή της ηλιακής ενέργειας.

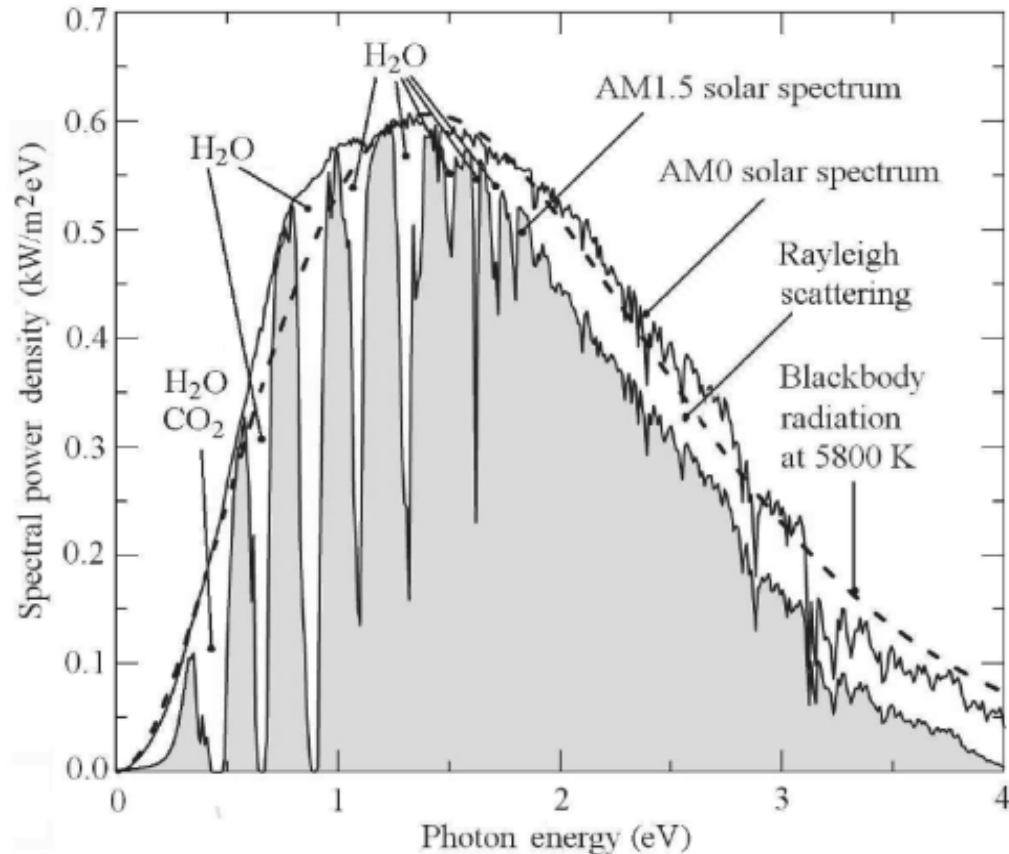
Φασματικά χαρακτηριστικά ηλιακής ακτινοβολίας (2)

Φασματικά χαρακτηριστικά ηλιακής ακτινοβολίας (3)

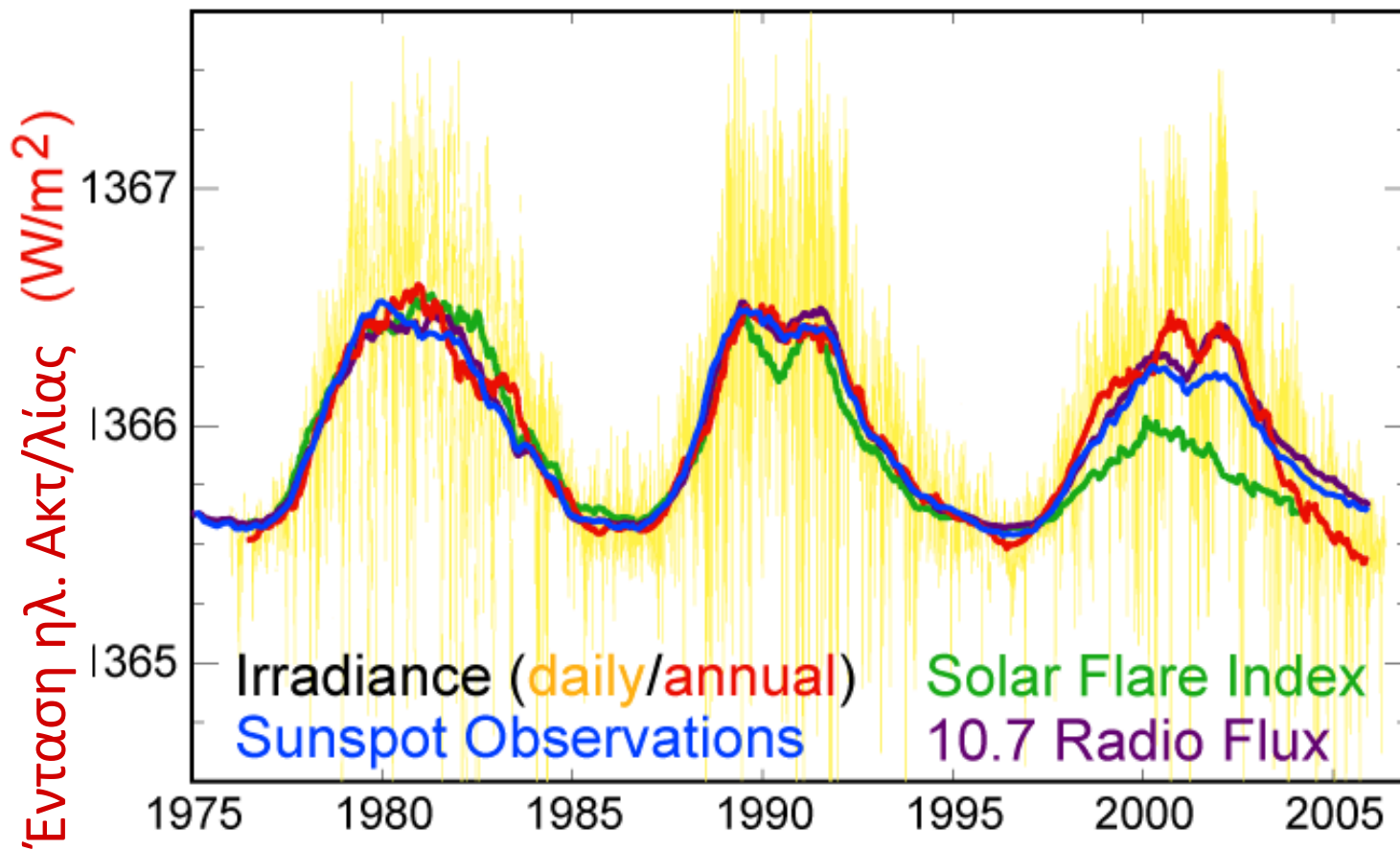
Φασματικά χαρακτηριστικά ηλιακής ακτινοβολίας (4)

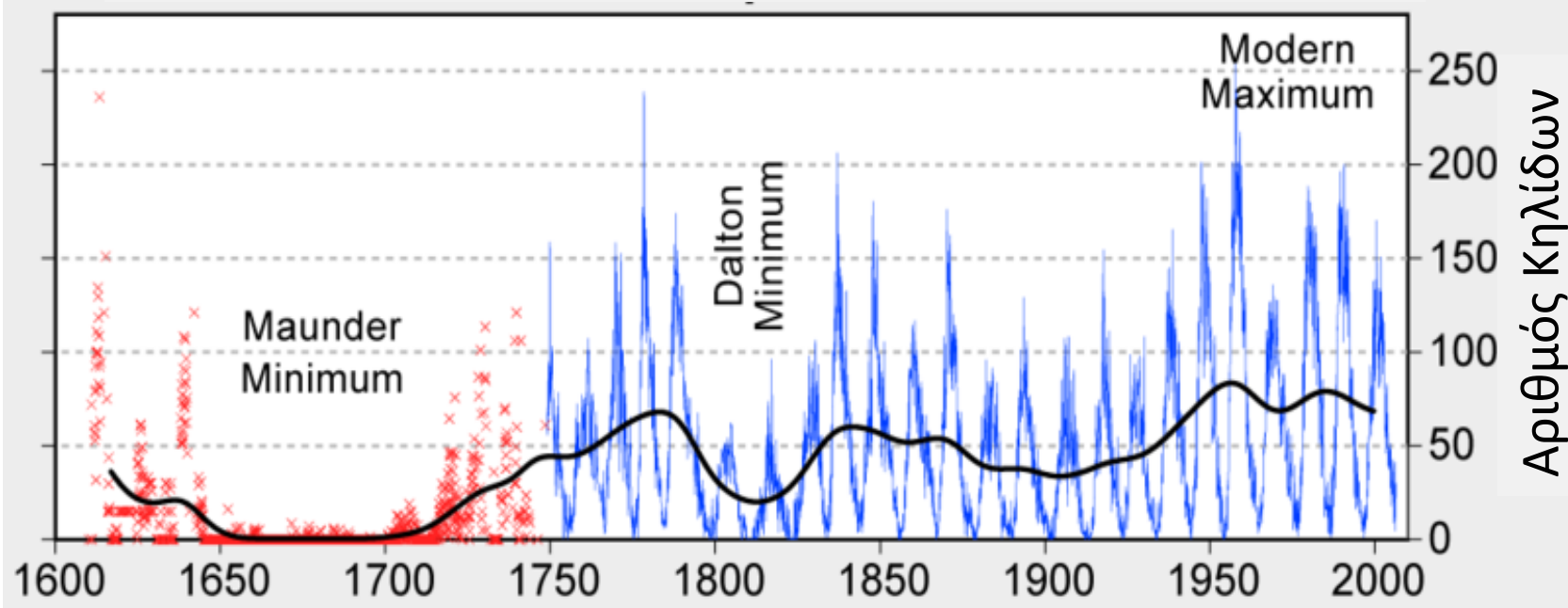
Ένταση ηλιακής ακτινοβολίας (1)

Μεταβολές ηλιακού κύκλου

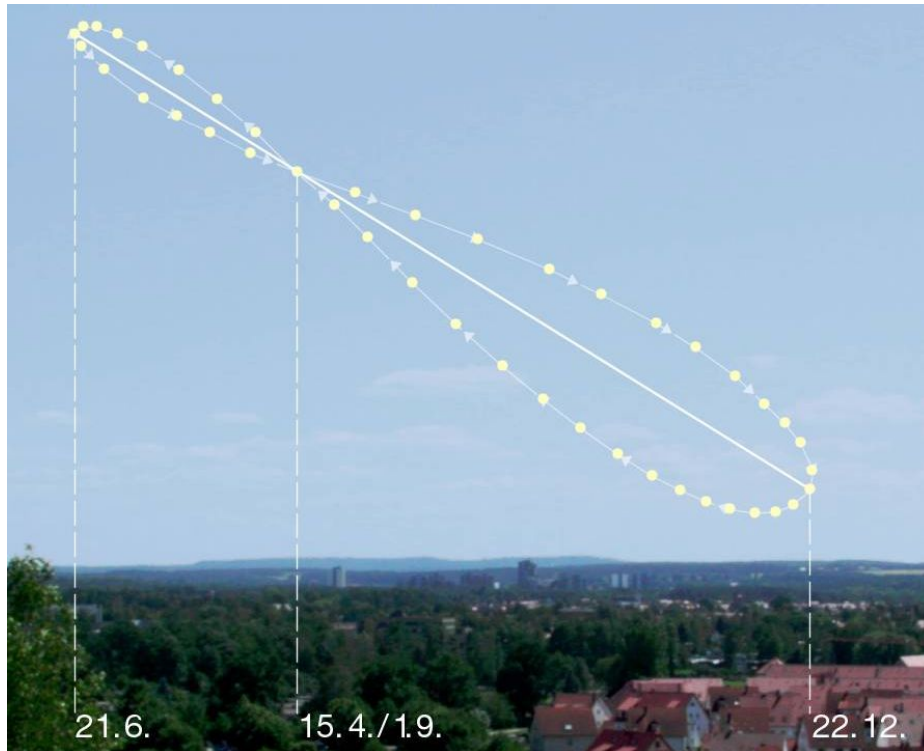
Ένταση ηλιακής ακτινοβολίας (2)

400 Χρόνια Παρατήρησης Ηλιακών Κηλίδων

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sunspot_Numbers.png

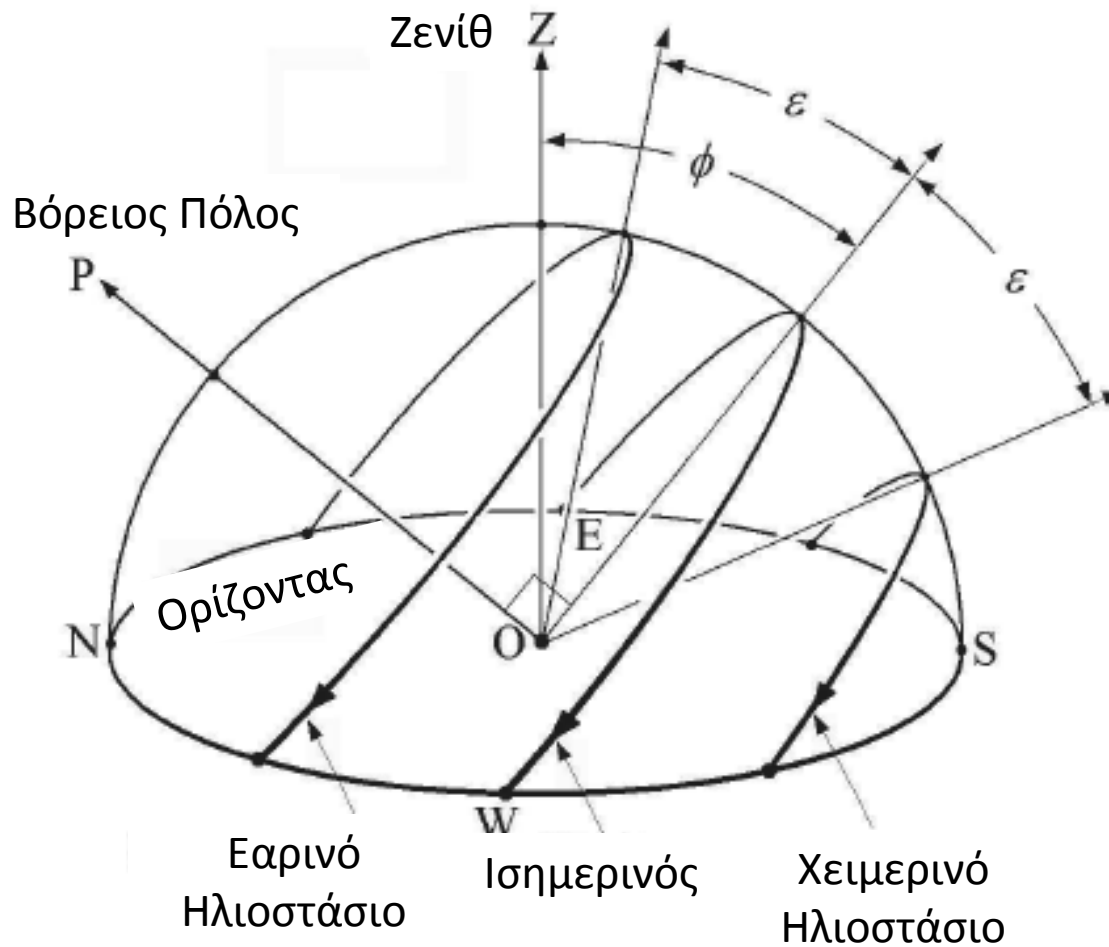
Σχετική θέση Ήλιου-Γης (1)

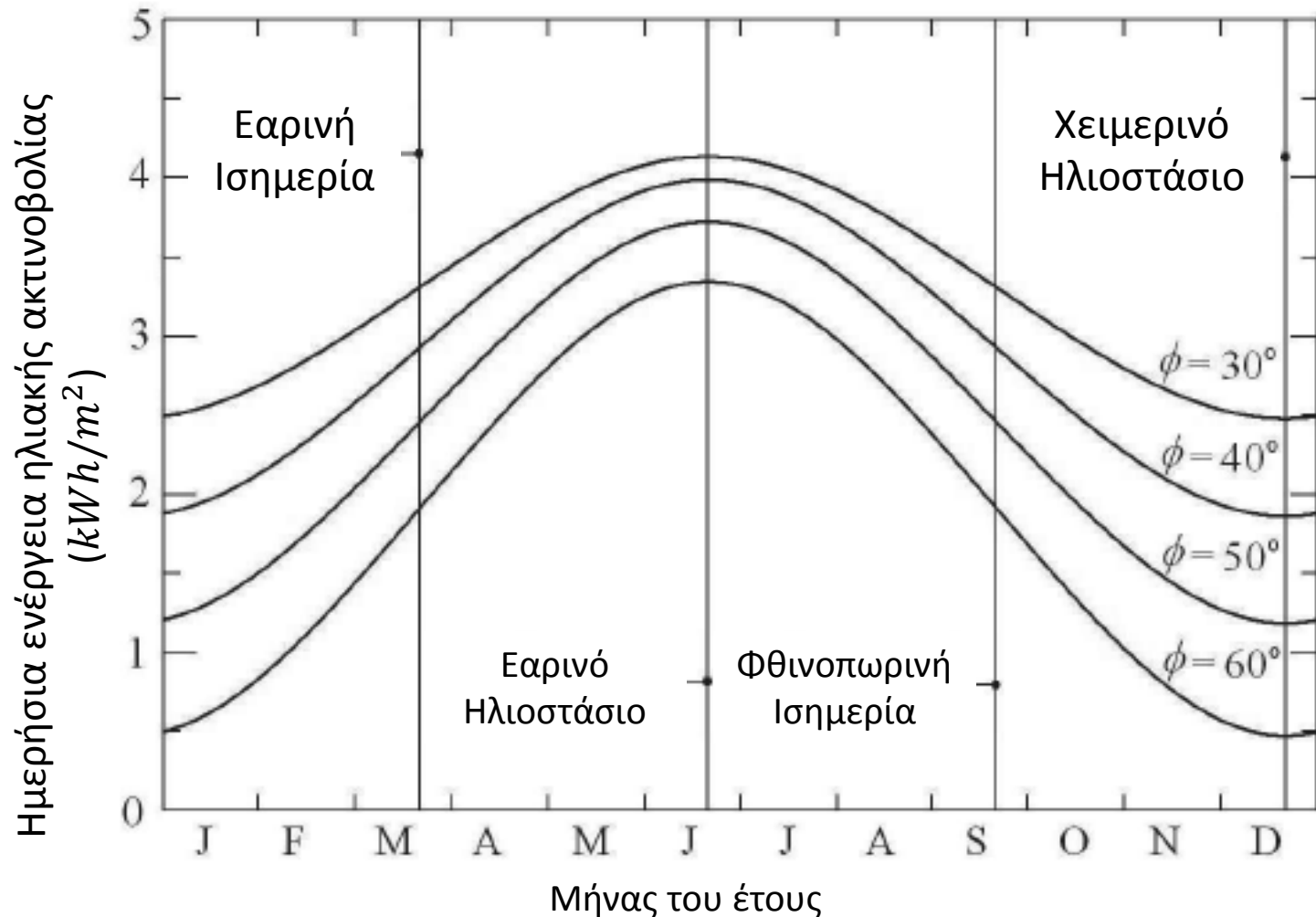
«*άνάλημμα*»: καμπύλη που αντιπροσωπεύει την γωνιακή μετατόπιση ενός ουράνιου σώματος (Ήλιος) από τη μέση θέση του στην ουράνια σφαίρα, όπως φαίνεται από ένα άλλο ουράνιο σώμα (Γη)

<http://en.wikipedia.org/wiki/Analemma>

Σχετική θέση Ήλιου-Γης (2)

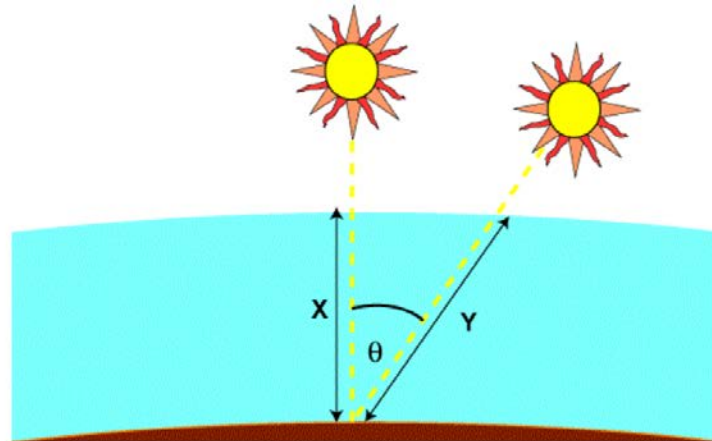

Σχετική θέση Ήλιου-Γης (3)

Αέρια Μάζα (1)

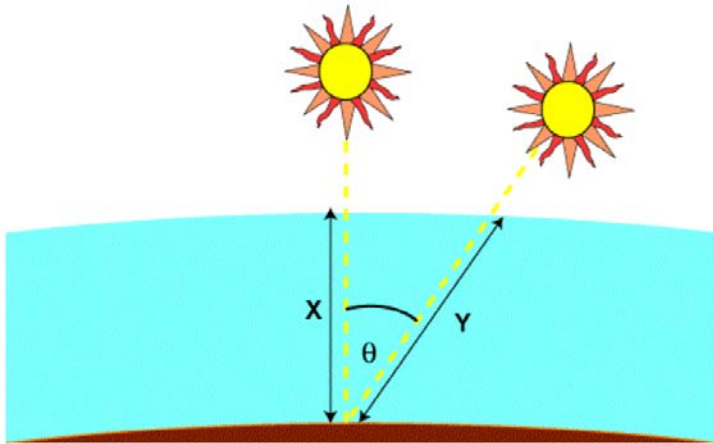
Μάζα αέρα (AM): Ο λόγος της οπτικής πυκνότητας (OD) της ατμόσφαιρας κατά τη διέλευση του ηλιακού φωτός, προς την οπτική πυκνότητα όταν ο ήλιος είναι στο ζενίθ.

<http://www.pveducation.org/pvcdrom/properties-of-sunlight/air-mass>

Πρακτικά είναι ο λόγος της απόστασης που διανύει το φως μέσα στην ατμόσφαιρα προς το ύψος της ατμόσφαιρας.

Αέρια Μάζα (2)

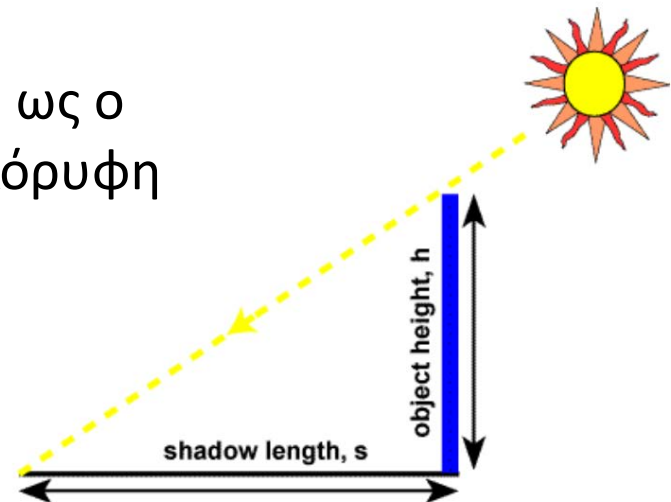

$$OD = \log\left(\frac{I_0}{I(x)}\right) \xrightarrow{I(x)=I_0e^{-ax}} OD = ax \log e$$

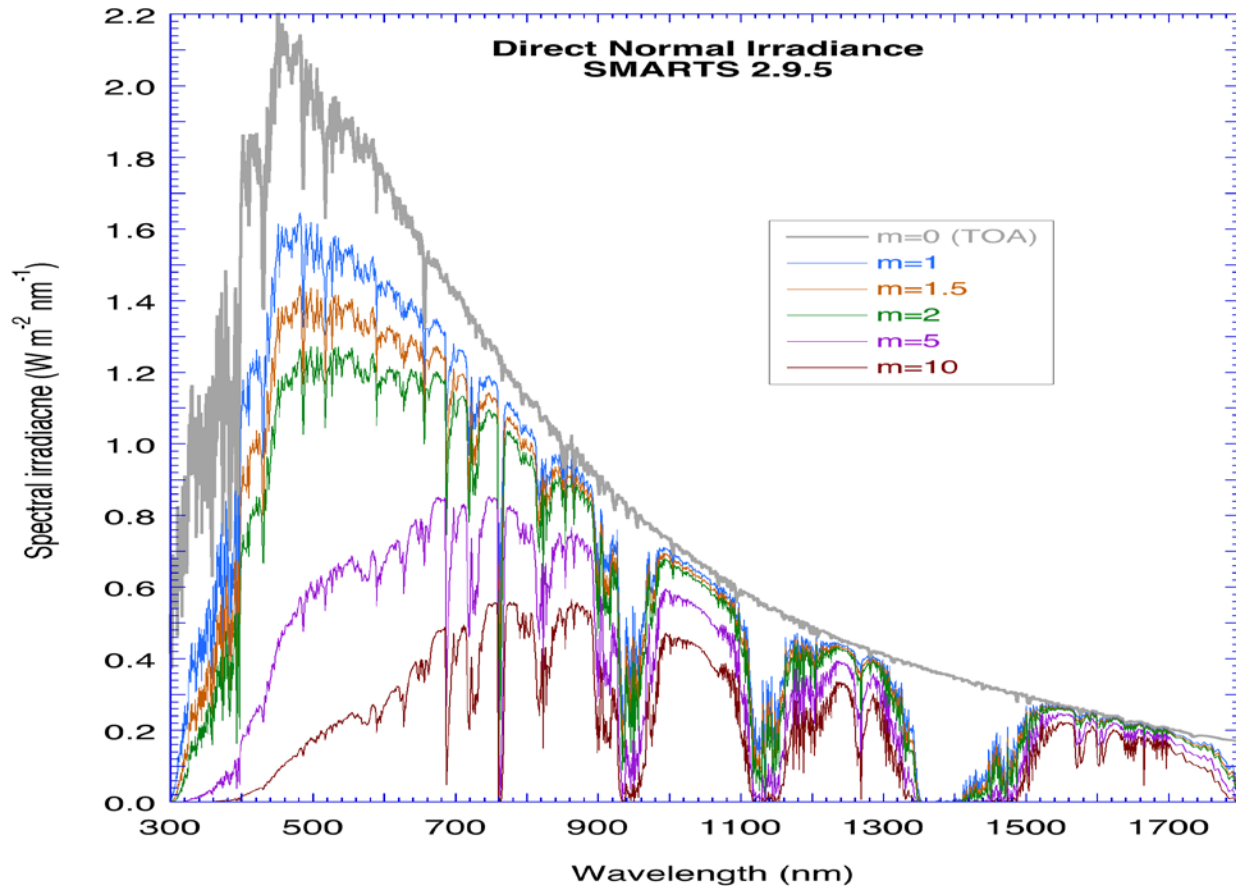
$$AM\acute{\alpha} = \frac{OD(y)}{OD(x)} = \frac{y}{x} = \frac{1}{\cos\theta} \quad \gamma\iota \quad \theta < 65^\circ$$

Υπολογίζεται και από τη σκιά του ήλιου, ως ο λόγος της υποτείνουσας προς την κατακόρυφη πλευρά του ορθογώνιου τριγώνου:

$$AM = \sqrt{1 + \left(\frac{s}{h}\right)^2}$$

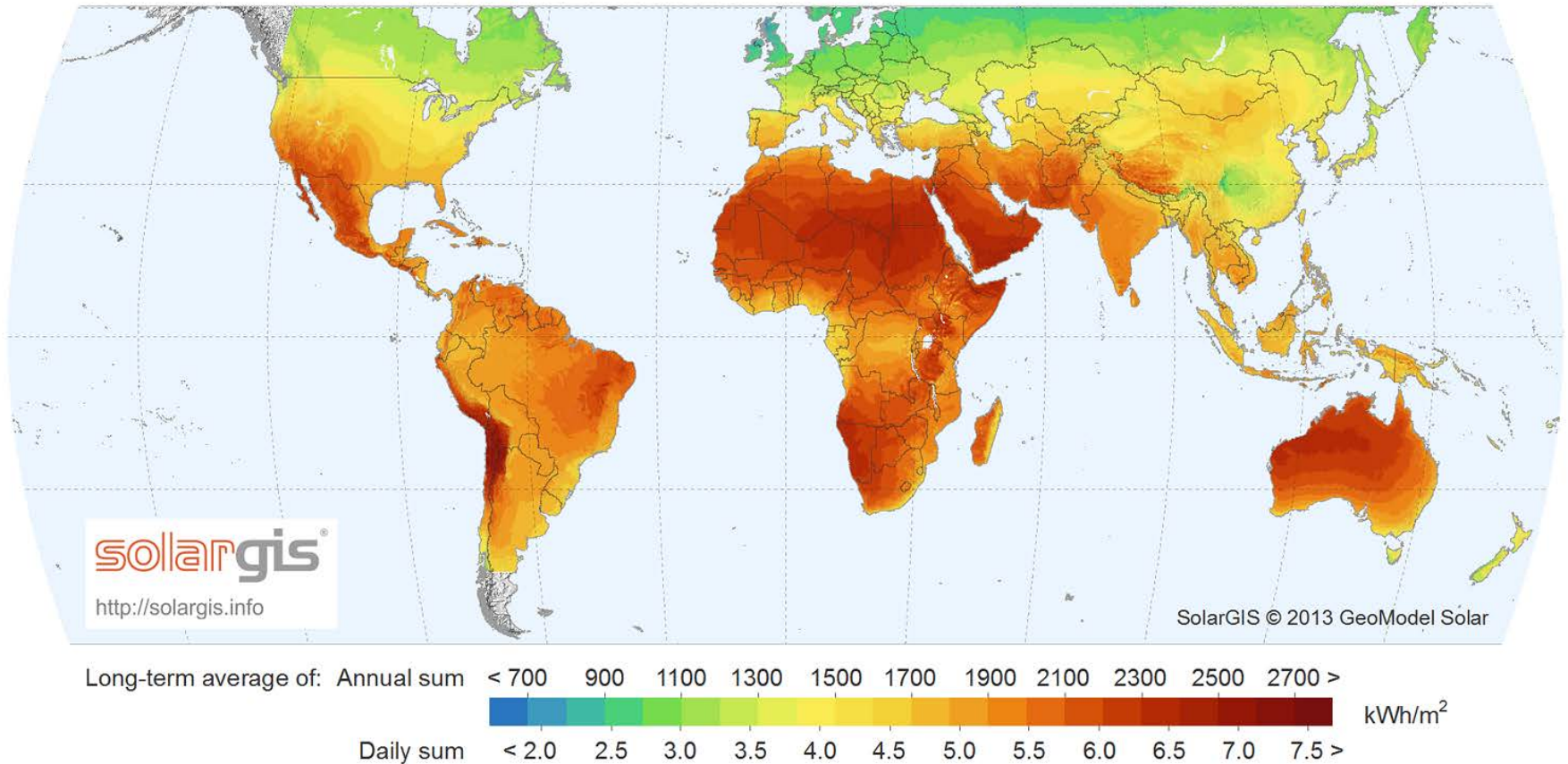
Σχέση έντασης ηλ. ακτ/λίας – αέριας μάζας

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Simulated_direct_irradiance_spectra_for_air_mass%3D0_to_10_with_SMARTS_2.9.5.png

Χάρτες έντασης ηλιακής ακτινοβολίας (1)

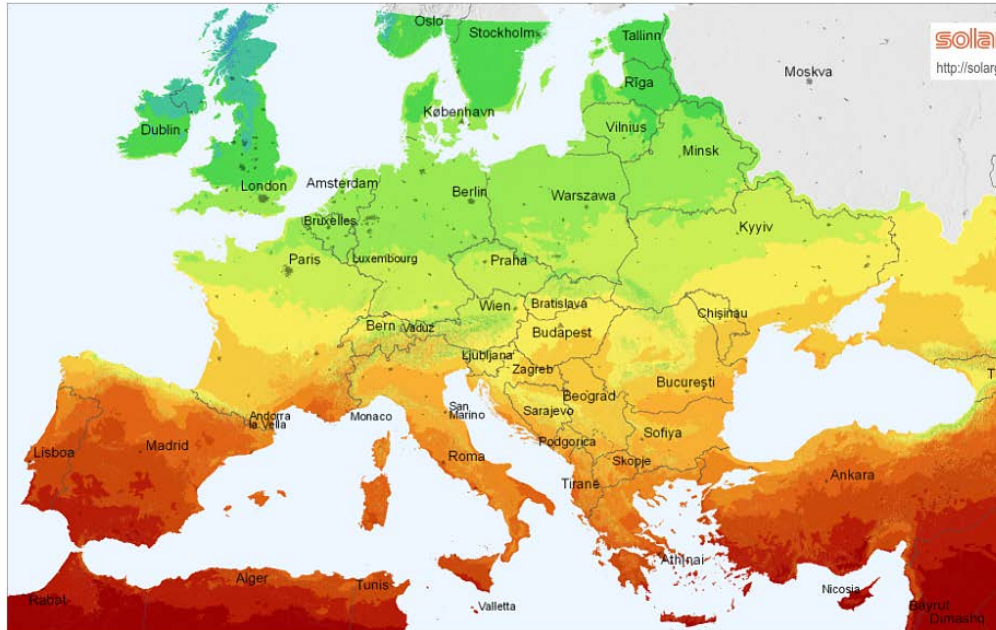

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:SolarGIS-Solar-map-World-map-en.png>

Χάρτης έντασης ακτινοβολίας: Μεσοσταθμική ανα έτος ημερήσια προσπίπτουσα ηλιακή ακτινοβολία σε KWh/m^2 . Στις μεγάλες περιοχές της βόρειας Αφρικής παρουσιάζεται η μέγιστη ένταση της ηλιακής ακτινοβολίας.

Χάρτες έντασης ηλιακής ακτινοβολίας (2)

Global horizontal irradiation

Average annual sum (4/2004 - 3/2010)

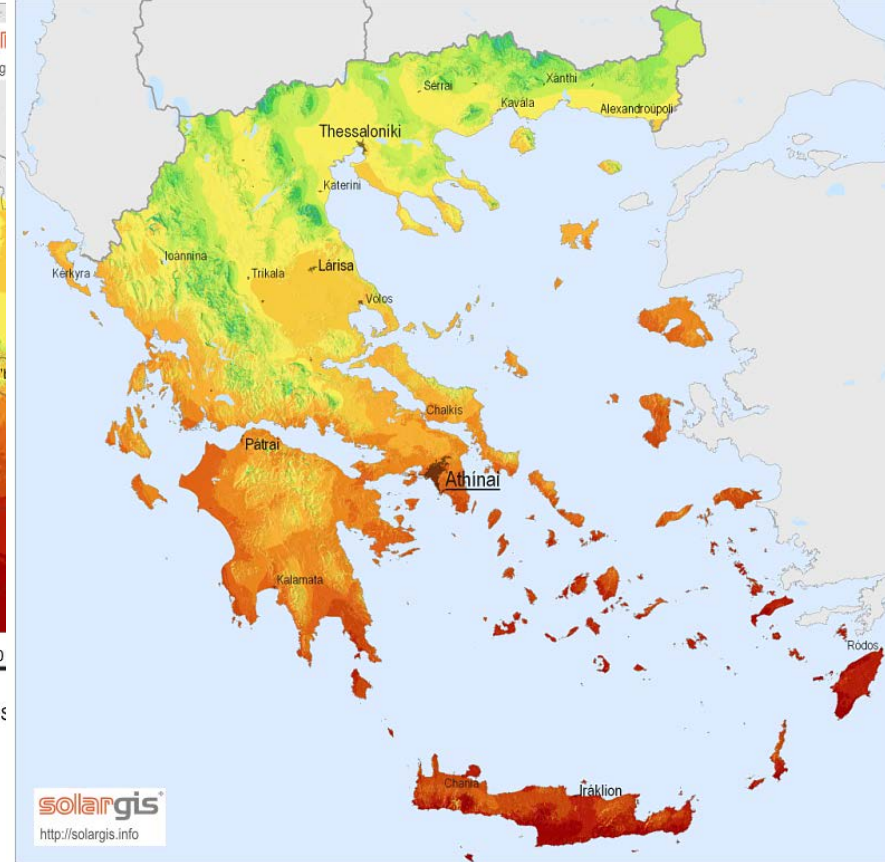

0 250

© 2011 GeoModel S

http://en.wikipedia.org/wiki/Solar_energy_in_the_European_Union

E Global horizontal irradiation

Average annual sum (4/2004 - 3/2010)

0 50 100 km

© 2011 GeoModel Solar s.r.o.

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Solar_GIS-Solar-map-Greece-en.png

Όργανα μέτρησης ηλιακής ακτινοβολίας - (πυρηλιόμετρο)

<http://en.wikipedia.org/wiki/Pyrheliometer>

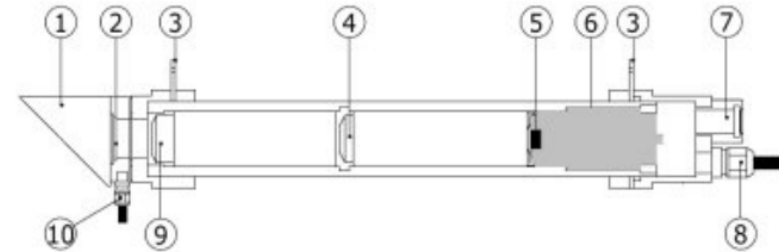

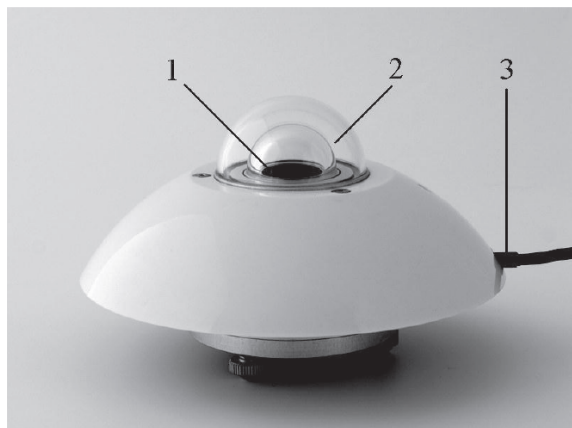
Figure 1: DR01 pyrheliometer: (1) protection cap, (2) window with heater, (3) sight, (5) sensor, (7) humidity indicator, (10) cable for heater

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hukseflux_so_larradiation_dr01_sectionv_iew.png

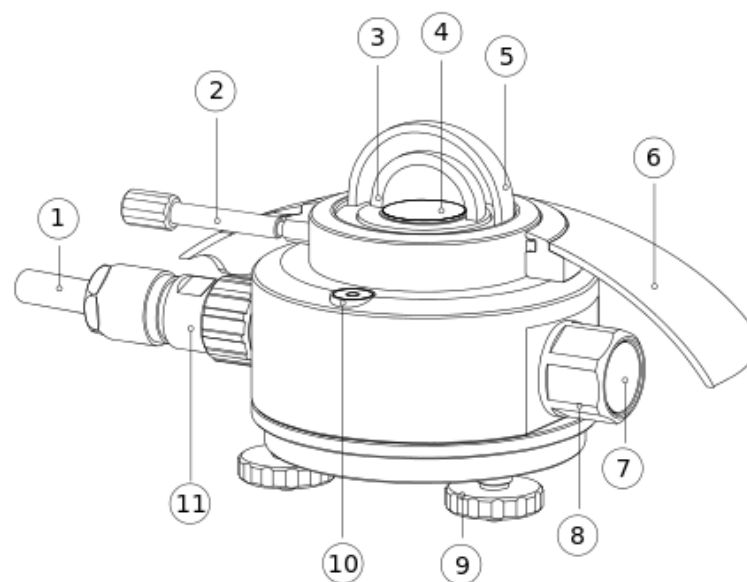

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Eppley_Normal_Incidence_Pyrheliometer.jpg

Όργανα μέτρησης ηλιακής ακτινοβολίας - (πυρανόμετρο)

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hukseflux_radiometer_sr11_photo.jpg

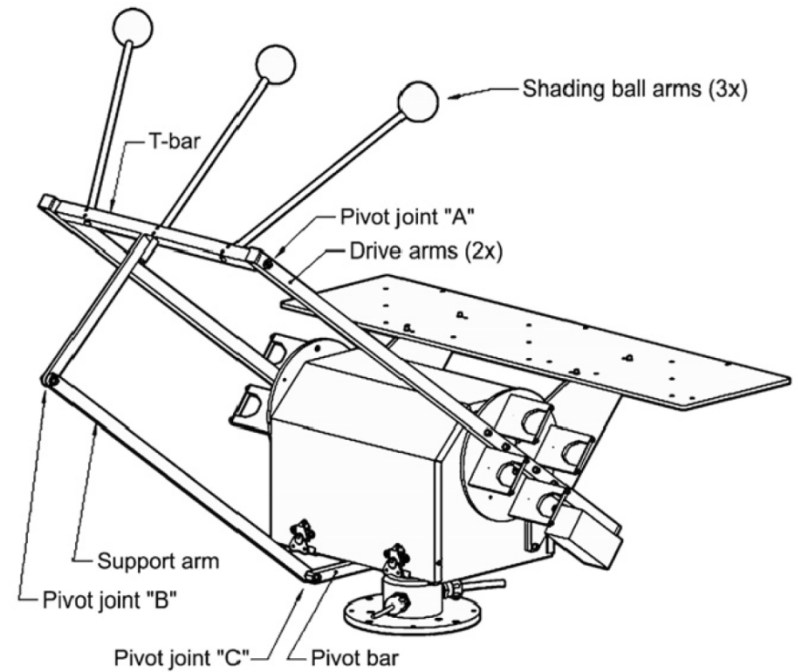
(1) cable, (3) glass inner dome, (4) thermopile sensor, (5) glass outer dome, (7) humidity indicator with desiccant, (11) connector.

<http://en.wikipedia.org/wiki/Pyranometer>

Συστήματα παρακολούθησης ήλιου

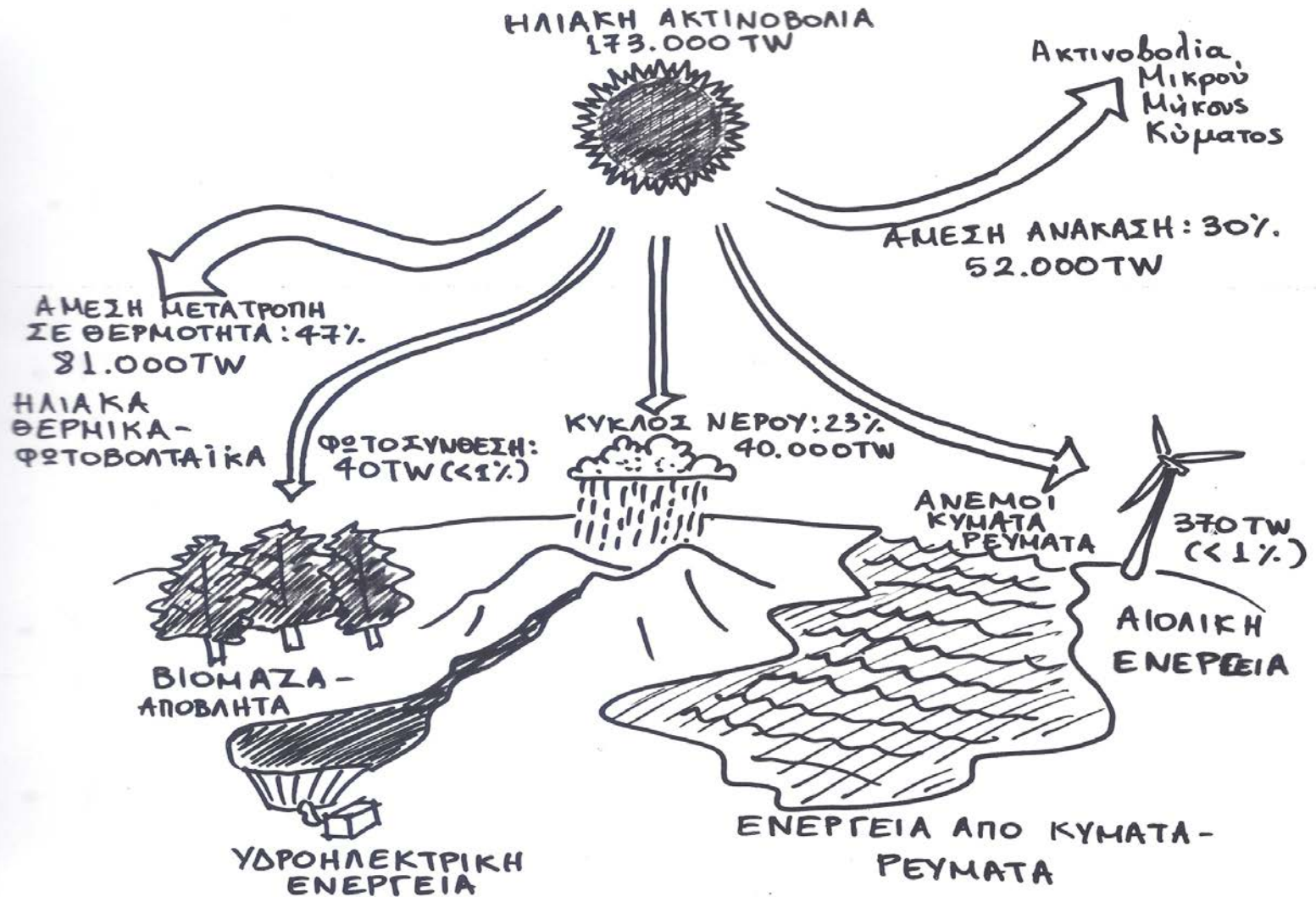

Sun Trackers

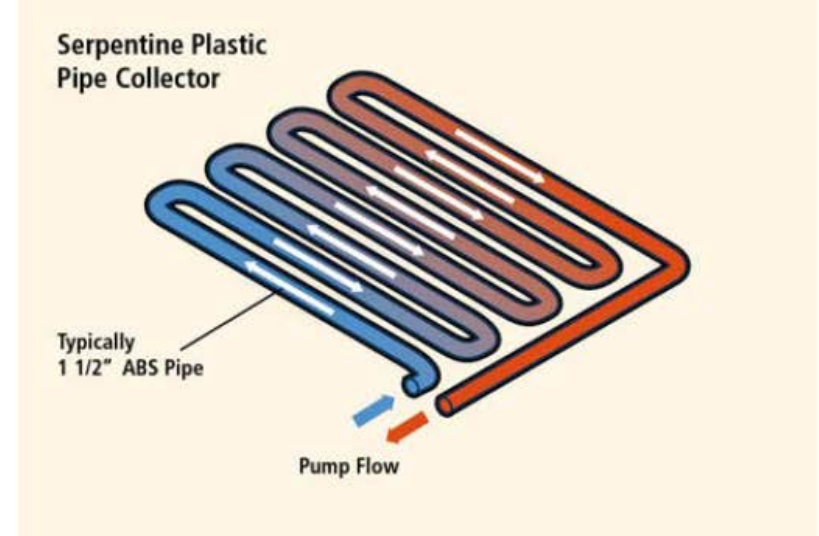
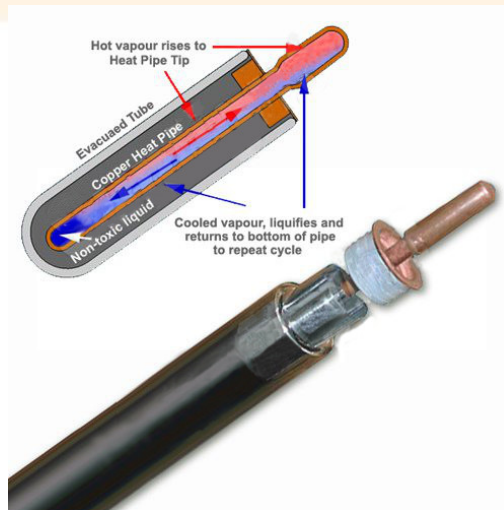
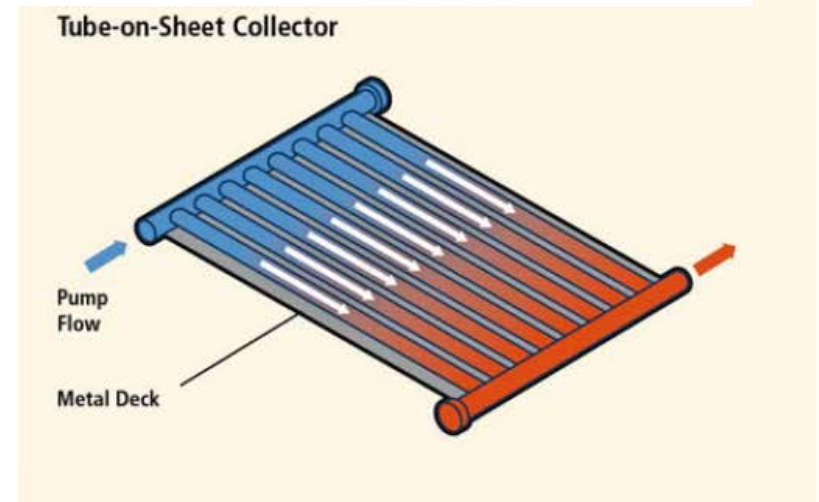
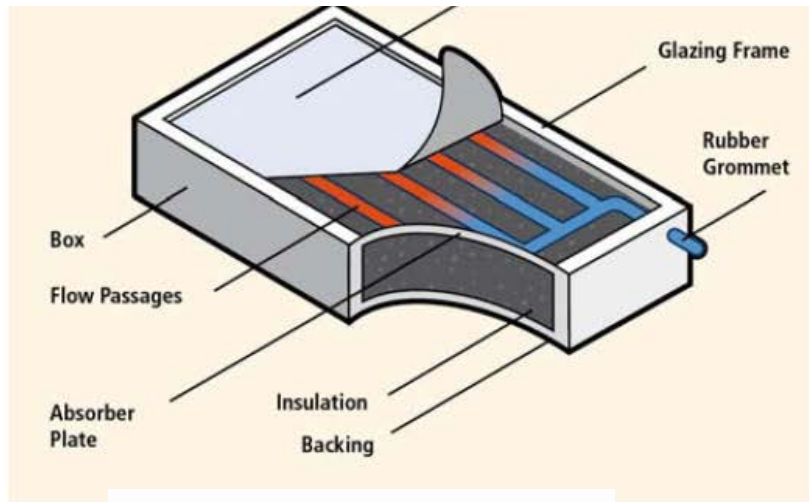
http://www.directindustry.com/prod/kipp-zonen/solar-trackers-9079-519672.html#product-item_373339

Μετατροπές ηλιακής ενέργειας

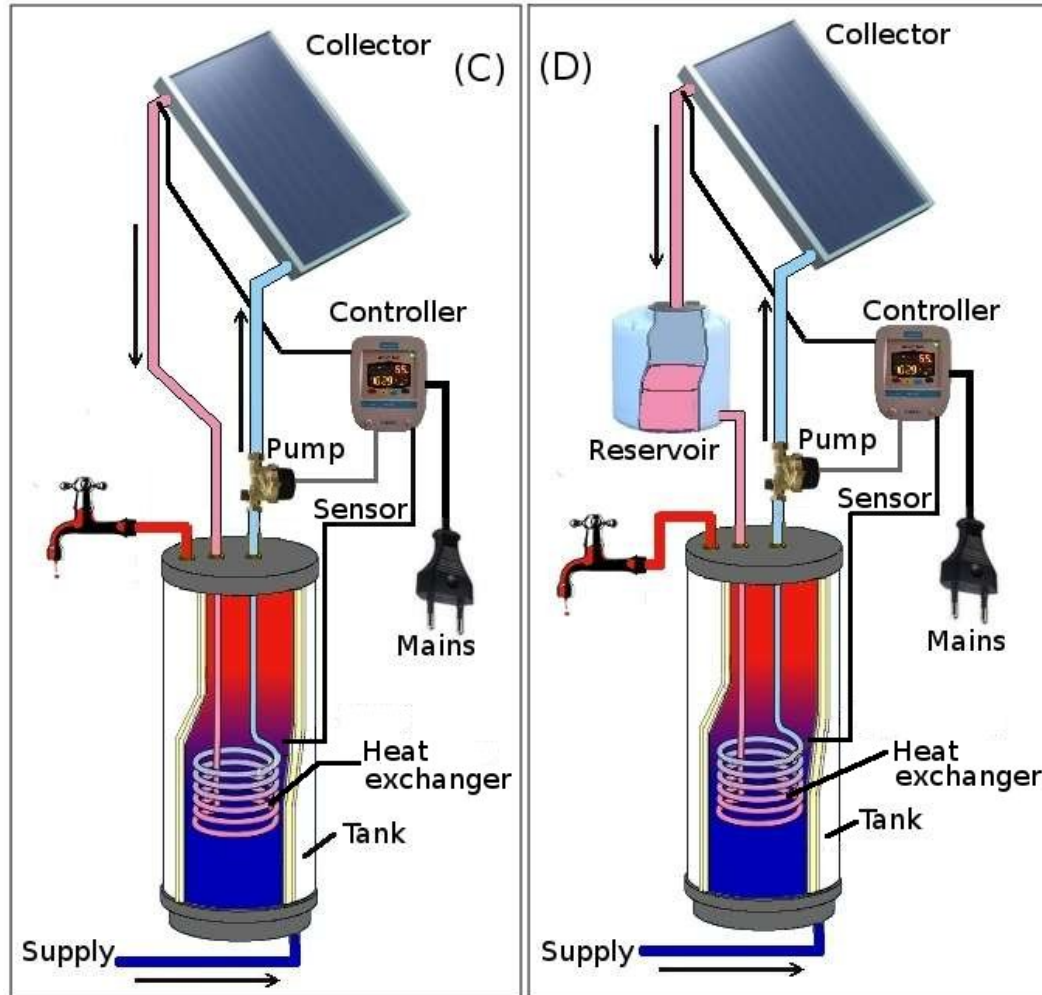
Συστήματα ηλιακής ενέργειας

Άμεση μετατροπή σε θερμότητα (1)

Συστήματα ηλιακής ενέργειας

Άμεση μετατροπή σε θερμότητα (2)

http://en.wikipedia.org/wiki/Solar_water_heating

Στοιχεία ανάλυσης επίπεδου ηλιακού συλλέκτη

- Επιφάνεια συλλέκτη (A)
- Θερμοκρασία εισόδου νερού (T_i)
- Θερμοκρασία εξόδου (T_o)
- Θερμοκρασία περιβάλλοντος (T_a)
- Απορροφούμενη ισχύς ανα επιφ. (S)
- Θερμοκρασία συλλέκτη (T_s)
- Απόδοση εναλλάκτη θερ/τας (F_R)
- Θερμικές απώλειες συλλέκτη ανα επιφ. για μοναδιαία διαφορά
- Θερμοκρασίας (U_L)
- Ρυθμός ροής νερού $\dot{m} = dm/dt$
- Ωφέλιμη θερμική ισχύς (Q_U)
- Προσπίπτουσα ακτινοβολία (G_T)
- Απόδοση συλλέκτη (η)
- Γινόμενο διαπερατότητας-ανακλαστικότητας ($\tau\alpha$)
- Ειδική θερμότητα C_p

Υπολογισμοί απόδοσης ηλιακού συλλέκτη (1)

Γενικά.. :

$$\eta = \frac{\text{Ωφέλιμη Ένέργεια}}{\text{Προσπίπτουσα Ένέργεια}} = \frac{Q_U}{A G_T}$$

$$Q_U = A[S - U_L(T_s - T_a)]$$

$$\eta = \frac{S - U_L(T_s - T_a)}{G_T}$$

👎 T_s του απορροφητή δεν είναι σταθερή σε όλη την επιφάνεια του συλλέκτη και για να μετρηθεί χρειάζεται μεγάλος αριθμός αισθητήρων

ΔΥΣΧΡΗΣΤΗ

👍 Αντίθετα, οι θερμοκρασίες εισόδου, εξόδου του νερού και περιβάλλοντος μετρώνται εύκολα

$$Q_{U_{\max}} = A[S - U_L(T_i - T_a)]$$

Για $T_s = T_i$

Υπολογισμοί απόδοσης ηλιακού συλλέκτη (2)

Η απόδοση του εναλλάκτη θα είναι $F_R = \frac{Q_U}{Q_{U \max}} \Rightarrow Q_U = F_R A [S - U_L (T_i - T_a)]$

$$\rightarrow \eta = \frac{F_R A [S - U_L (T_i - T_a)]}{A G_T} = \frac{F_R S}{G_T} - U_L \frac{T_i - T_a}{G_T}$$

- $S = G_T (\tau \alpha)$
- Η U_L βρίσκεται με υπολογισμό των θερμικών απωλειών από όλες τις επιφάνειες του συλλέκτη, με χρήση των νόμων διάδοσης θερμότητας (αγωγή-μεταφορά-ακτινοβολία).

Υπολογισμοί απόδοσης ηλιακού συλλέκτη (3)

Οπτική απόδοση συλλέκτη

$$\eta = F_R (\tau\alpha) - U_L \frac{T_i - T_a}{G_T}$$

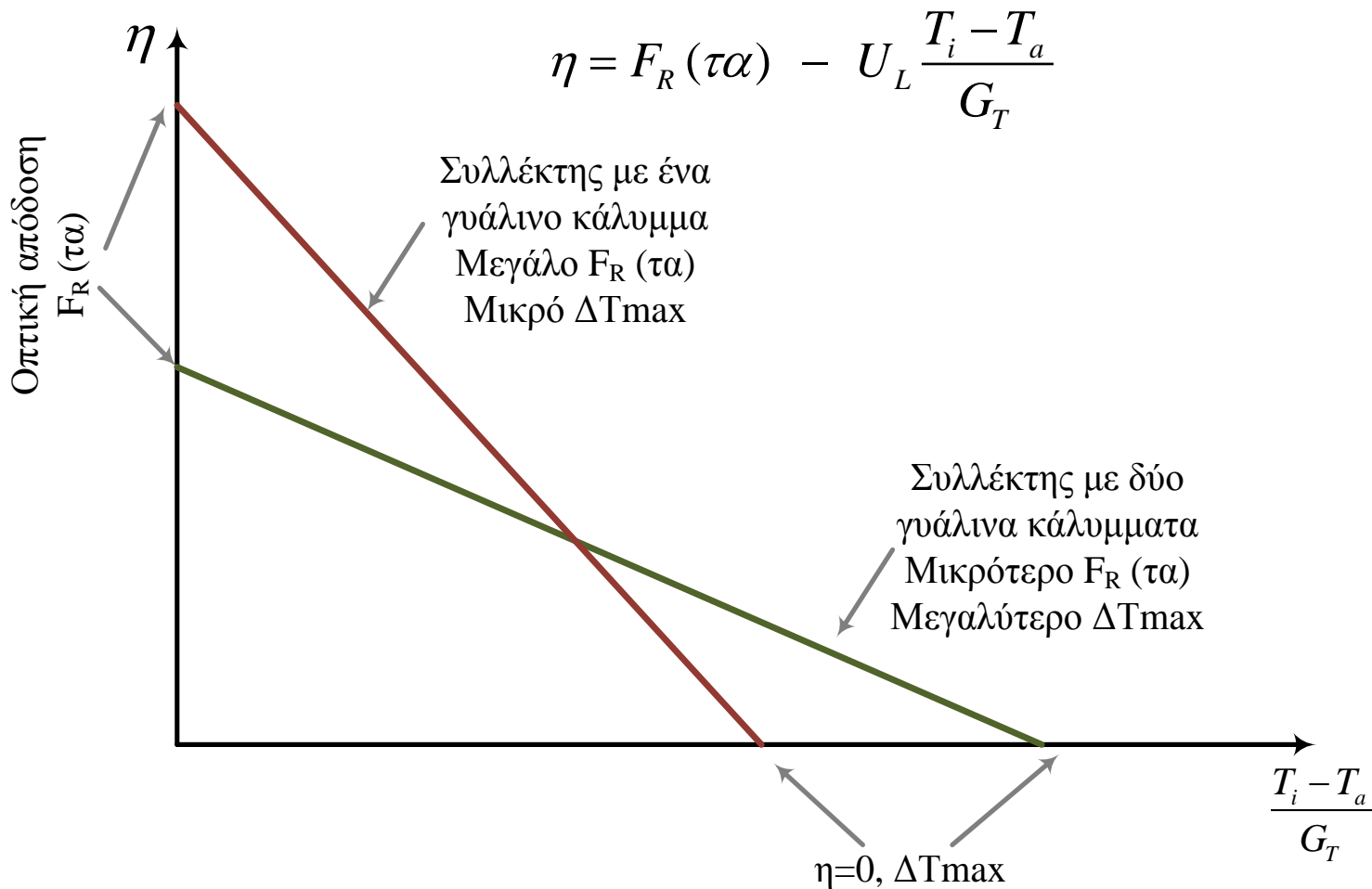
Το σημείο $\eta=0$ ονομάζεται σημείο στασιμότητας, γιατί, σε συλλέκτη με φυσική κυκλοφορία νερού, σταματάει η ροή. Απόδειξη..

$$Q_U = \dot{m} C_p (T_o - T_i) \quad \longrightarrow \quad \eta = \frac{\dot{m} C_p (T_o - T_i)}{A G_T}$$

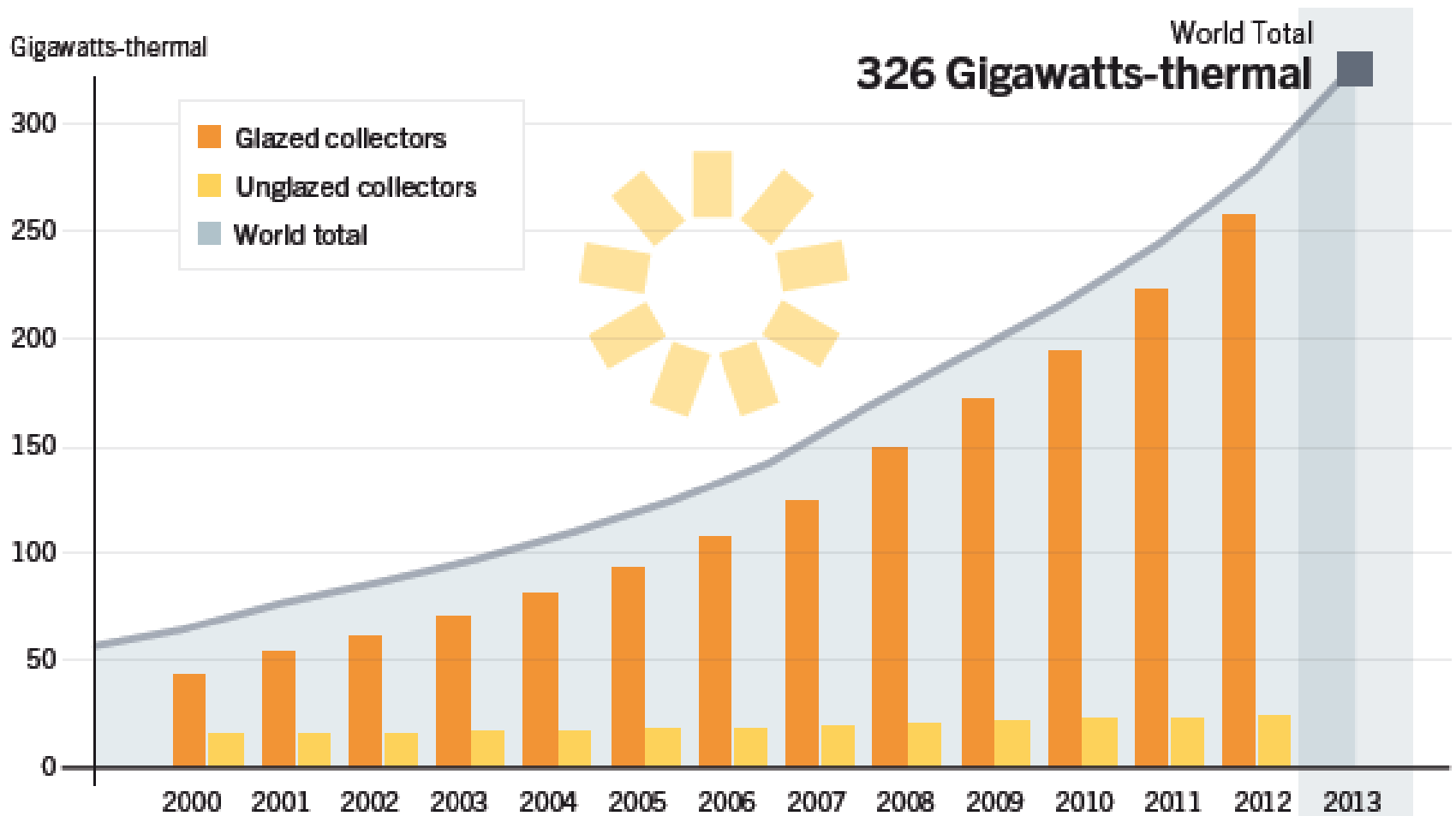
Είναι προφανές ότι όταν $\eta=0$, είτε $T_o=T_i$, είτε $\dot{m}=0$

Για φυσική ροή του νερού ισχύουν και τα δύο.

Υπολογισμοί απόδοσης ηλιακού συλλέκτη (4)

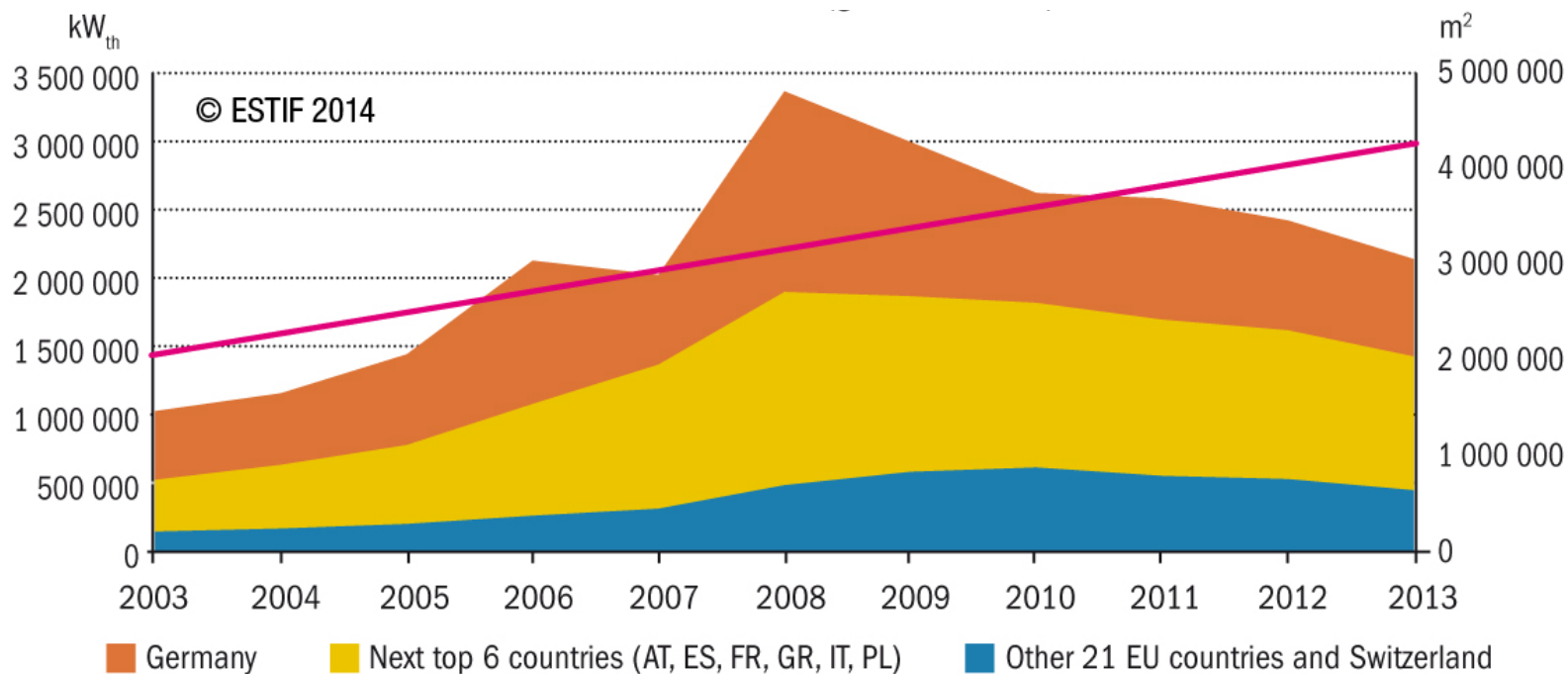

Παγκόσμια εγκατεστημένη ισχύς ηλιακών θερμικών νερού

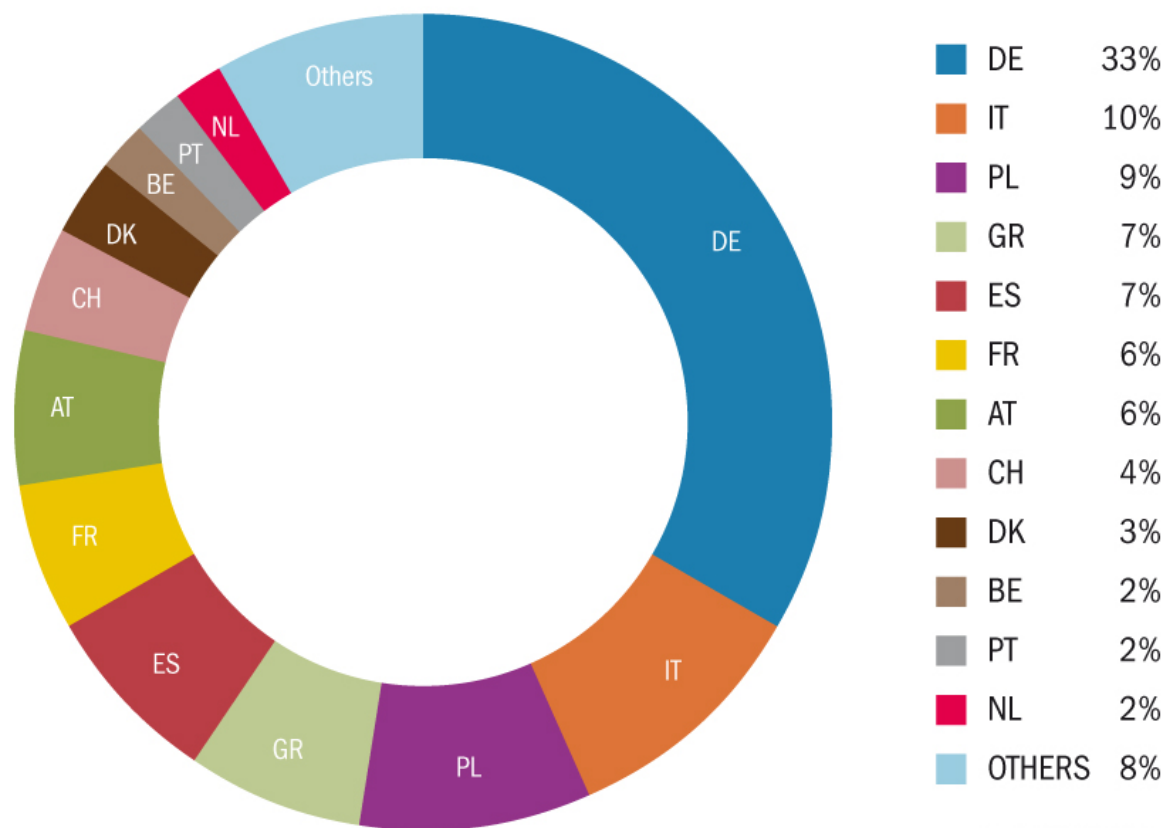
Στοιχεία αγοράς ηλιακών θερμικών (1)

Μερίδια αγοράς τεχνολογίας ηλιακών θερμικών

Στοιχεία αγοράς ηλιακών θερμικών (2)

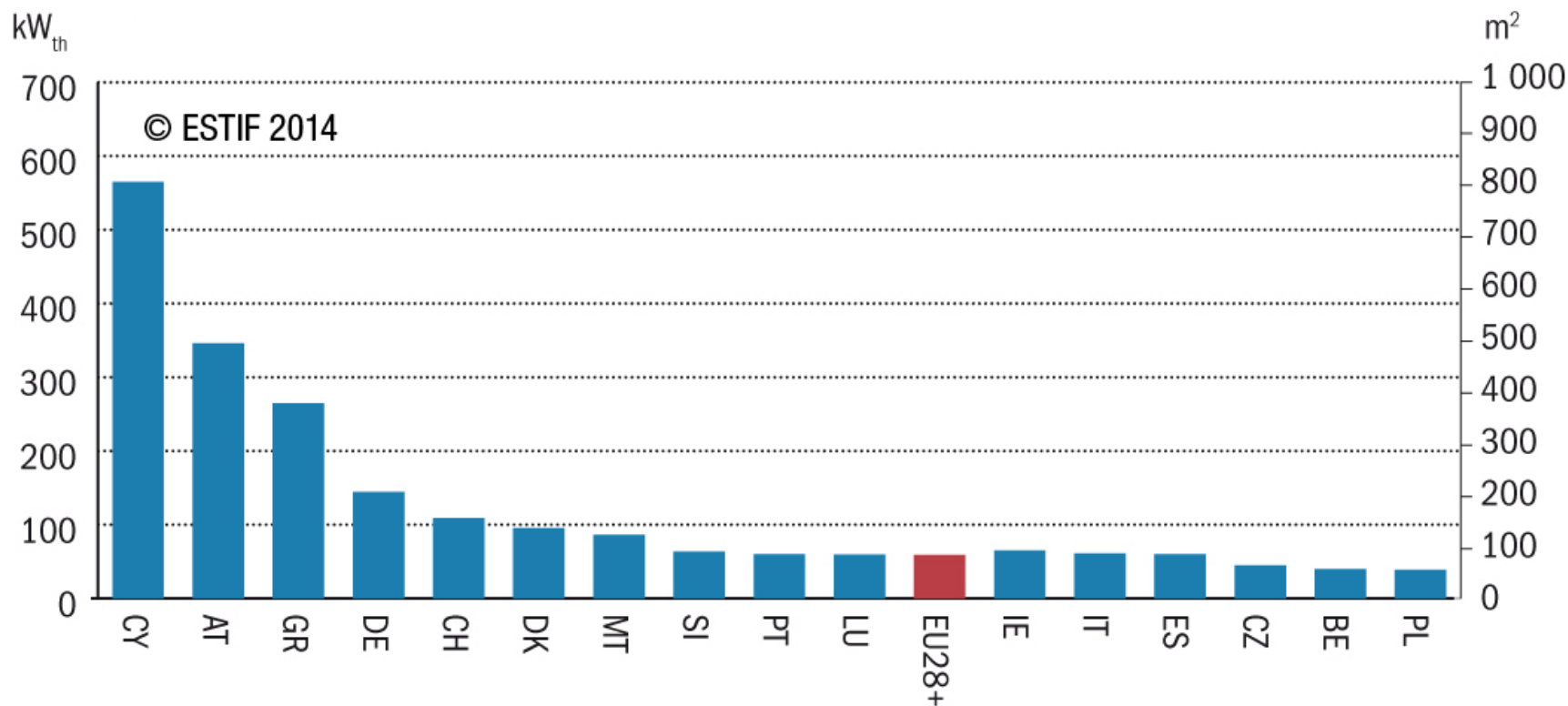
Μερίδια αγοράς τεχνολογίας ηλιακών θερμικών

Στοιχεία αγοράς ηλιακών θερμικών (3)

Εγκατεστημένη χωρητικότητα ηλιακών θερμικών στην Ευρώπη

Συστήματα ηλιακής ενέργειας

Άμεση μετατροπή σε ηλεκτρισμό

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:SolarparkTh%C3%BCngen-020.jpg>

http://en.wikipedia.org/wiki/Solar_power_plants_in_the_Mojave_Desert

Συστήματα ηλιακής ενέργειας

Μετατροπή σε ηλεκτρισμό με ενδιάμεσο θερμοδυναμικό μετασχηματισμό

Ηλιακοί Πύργοι

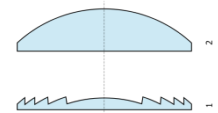
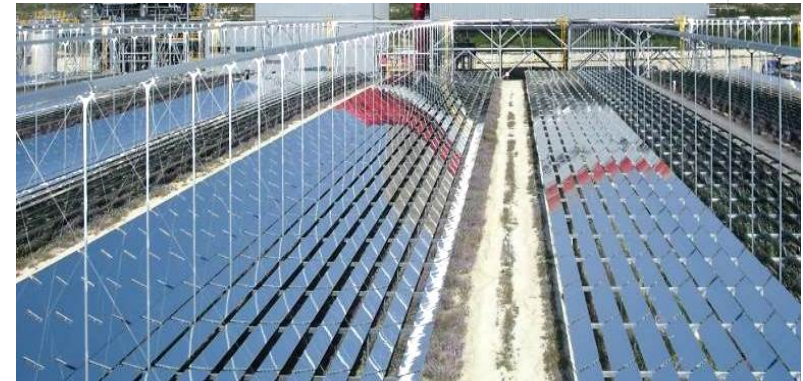
Παραβολικά γραμμικής εστίας

Παραβολικά σημειακής εστίας

Φακοί Fresnel

Παραβολικά συστήματα γραμμικής εστίας

http://en.wikipedia.org/wiki/Solar_power_in_California

- ❖ Προσανατολισμός εστίας: Βορράς-Νότος
- ❖ Κίνηση κατόπτρων : Ανατολή προς Δύση (sun trackers)
- ❖ Θέρμανση συνθετικού λαδιού στους 400°C
- ❖ Ατμός υψηλής θερμοκρασίας οδηγεί τουρμπίνες (απόδοση ρεκόρ: 20%)

Παραβολικά συστήματα σημειακής εστίας

Sandia National
Laboratories (SNL)
& Stirling Energy
Systems (SES)

Ρεκόρ απόδοσης
μετατροπής Solar-to-
grid: 31,25%
(Φεβ. 2008)

http://en.wikipedia.org/wiki/Concentrated_solar_power

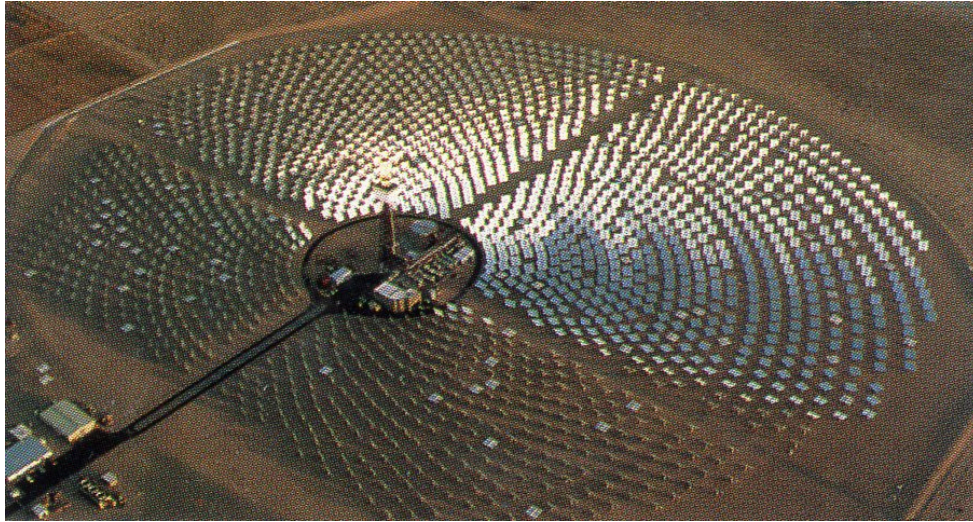
- ❖ Συγκέντρωση της ηλ. ακτινοβολίας από το «ηλιακό πιάτο» στον δέκτη
- ❖ Μεταφορά της θερμικής ενέργειας στα έμβολα μηχανής υδρογόνου
- ❖ Παραγωγή μηχανικού έργου (κίνηση ηλεκτρικών μηχανών)
- ❖ Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας (ρεκόρ απόδοσης: 31.25% (2008))

Φακοί Fresnel

Αγωγός
ρευστού ή
φωτοβολταϊκή
συστοιχία
συνήθως
υψηλής
απόδοσης
μετατροπής
(π.χ. GaAs)

Ηλιακοί Πύργοι

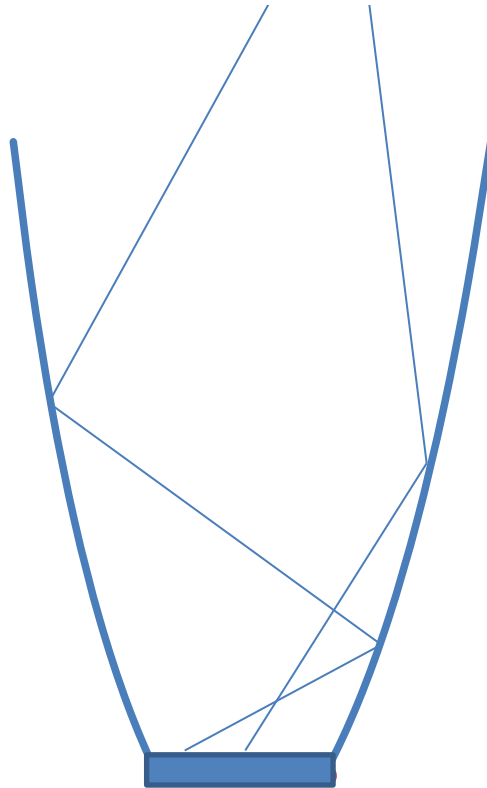
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Solar_Two_Power_Tower_Project.jpg

http://en.wikipedia.org/wiki/PS10_solar_power_plant

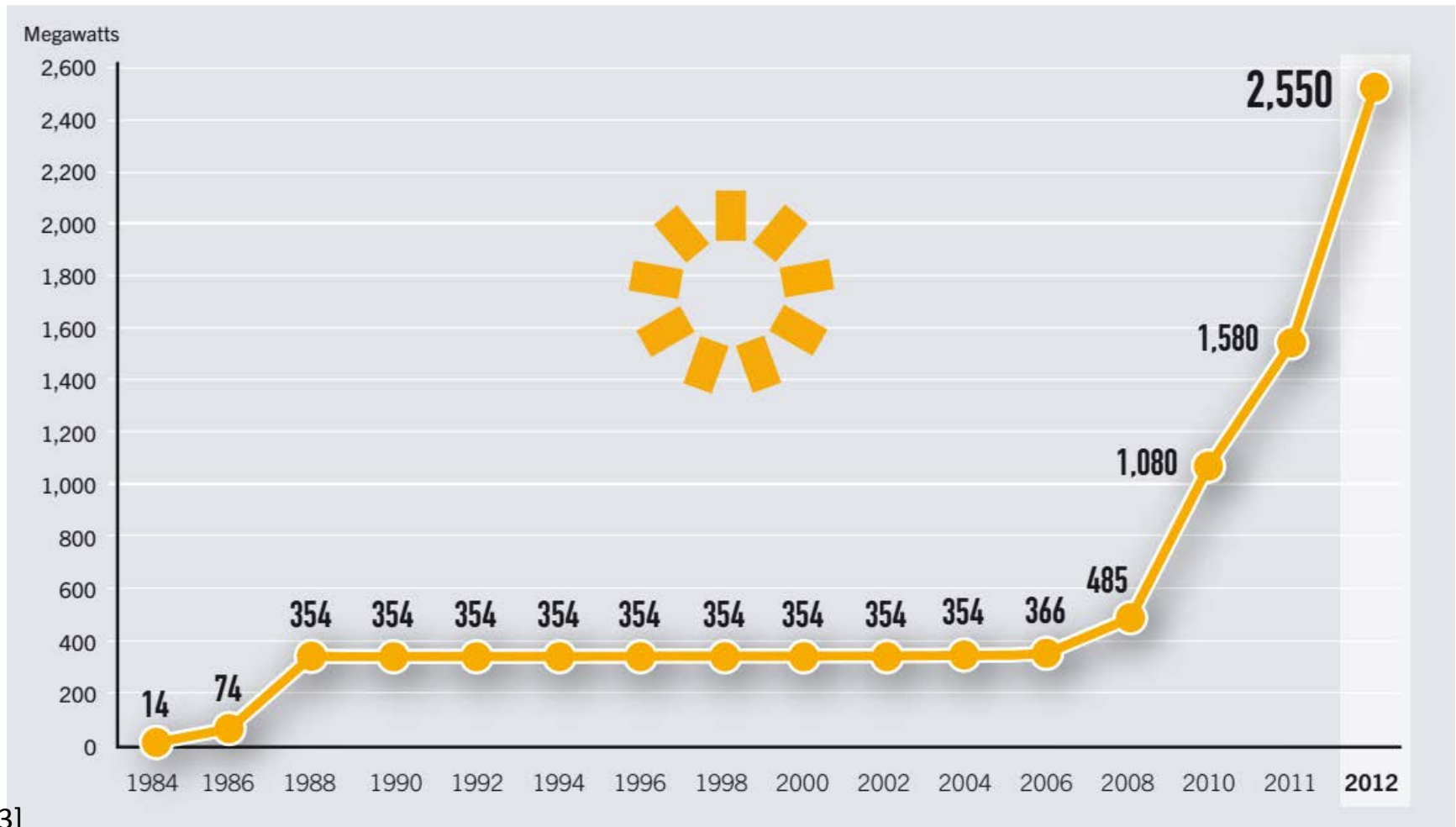
ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΗΛΙΑΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Σύνθετα Παραβολικά Συγκεντρωτικά (CPC)

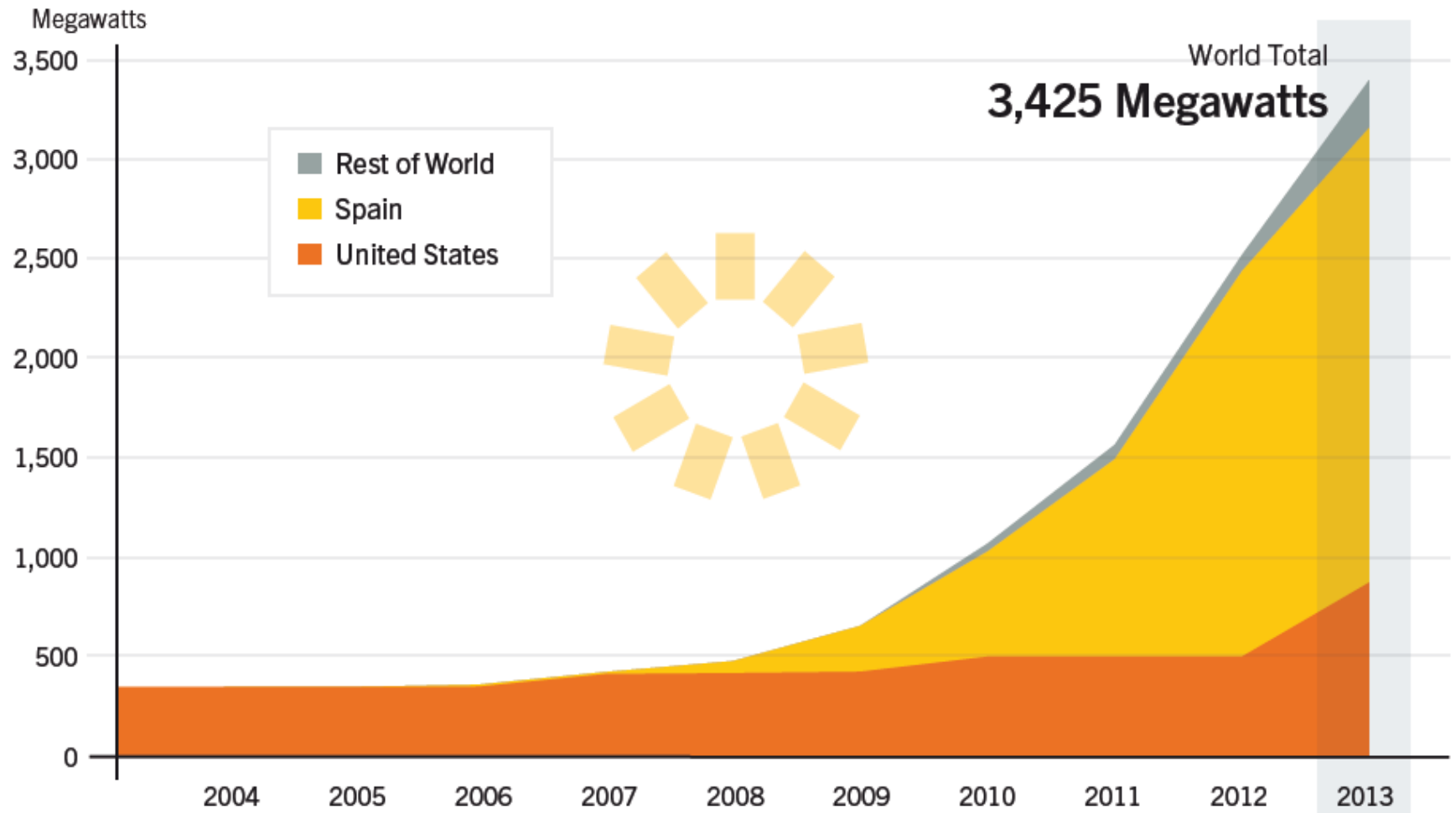

Παγκόσμια εγκατεστημένη ισχύς συγκεντρωτικών ηλιακών θερμικών (1)

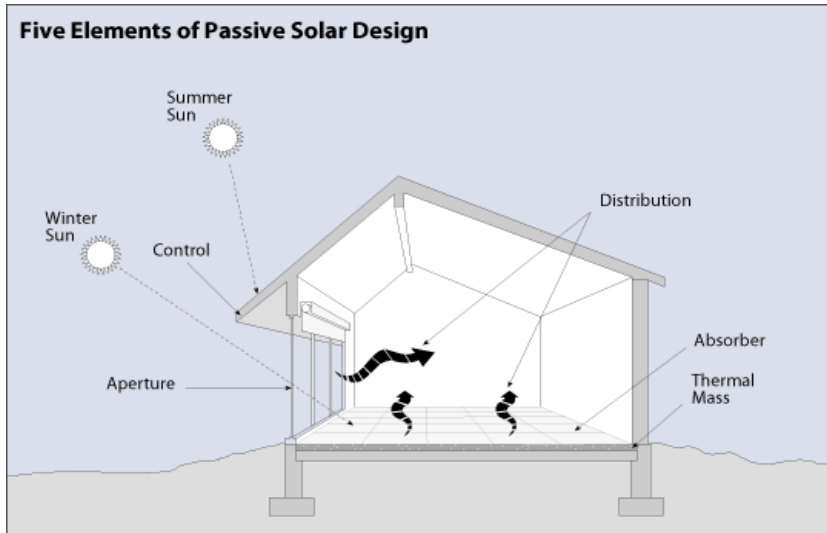

Παγκόσμια εγκατεστημένη ισχύς συγκεντρωτικών ηλιακών θερμικών (2)

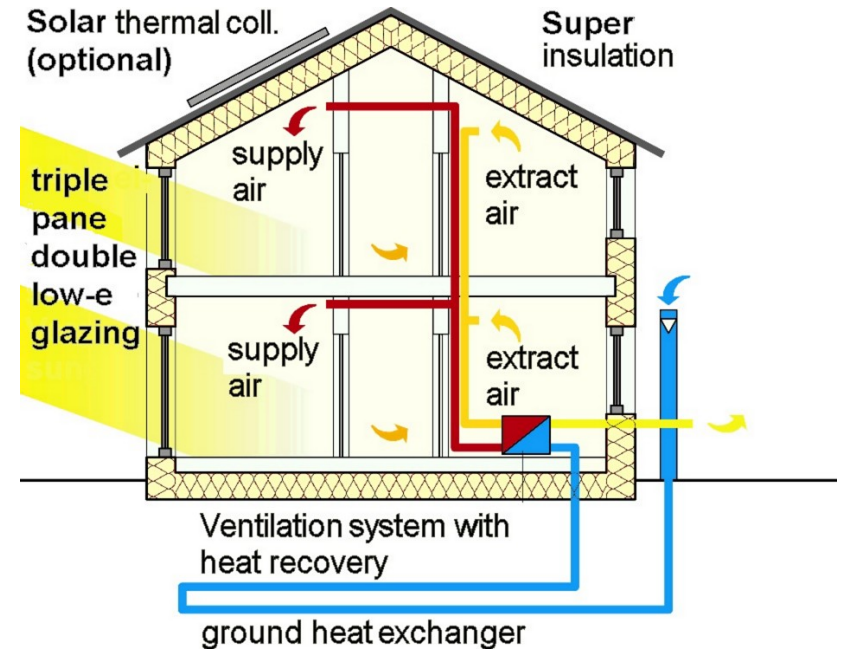

Παθητικά Ηλιακά Συστήματα

Βιοκλιματική Αρχιτεκτονική (1)

http://simple.wikipedia.org/wiki/Passive_solar_building_design

<http://gu.wikipedia.org/wiki>

ΠΑΘΗΤΙΚΑ ΗΛΙΑΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Βιοκλιματική Αρχιτεκτονική (2)

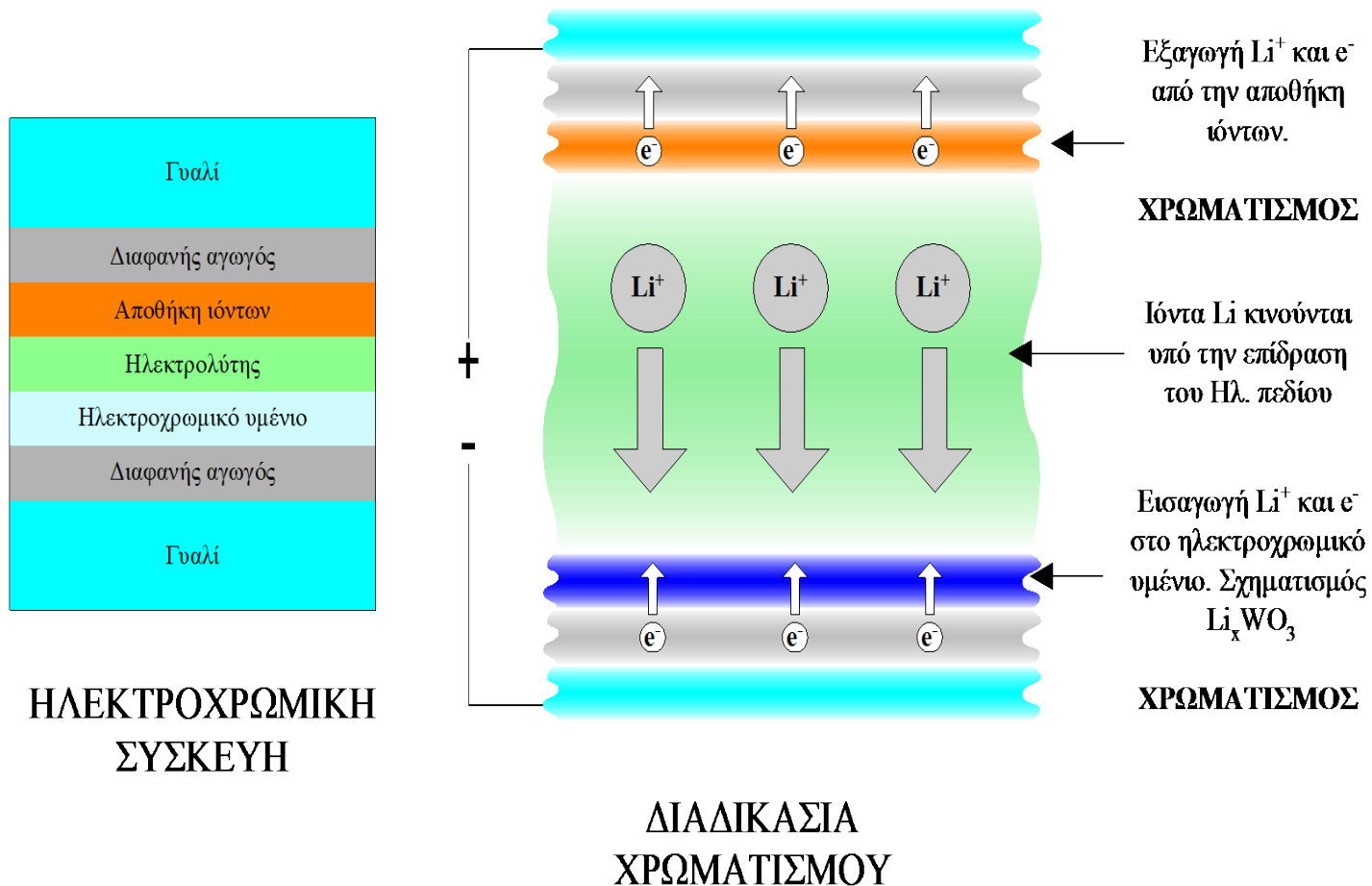
http://en.wikipedia.org/wiki/Creative_Energy_Homes

http://en.wikipedia.org/wiki/Solar_energy

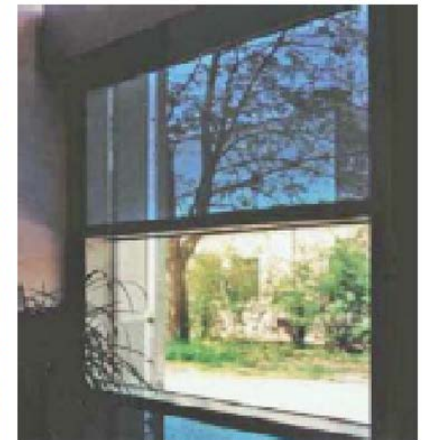
Δυναμικά Κτήρια (1)

«Έξυπνα» ηλεκτροχρωμικά παράθυρα (α)

Δυναμικά Κτήρια (1)

«Έξυπνα» ηλεκτροχρωμικά παράθυρα (β)

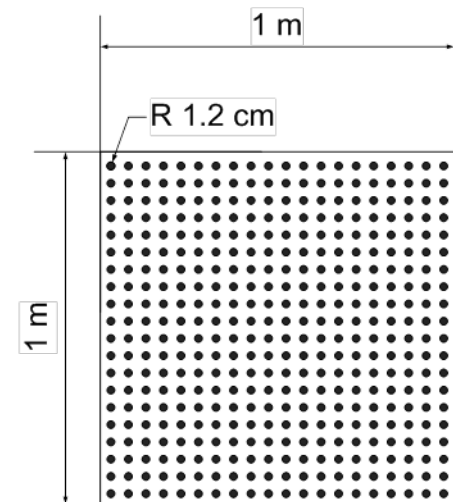
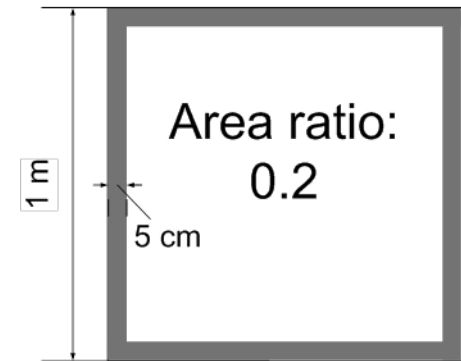
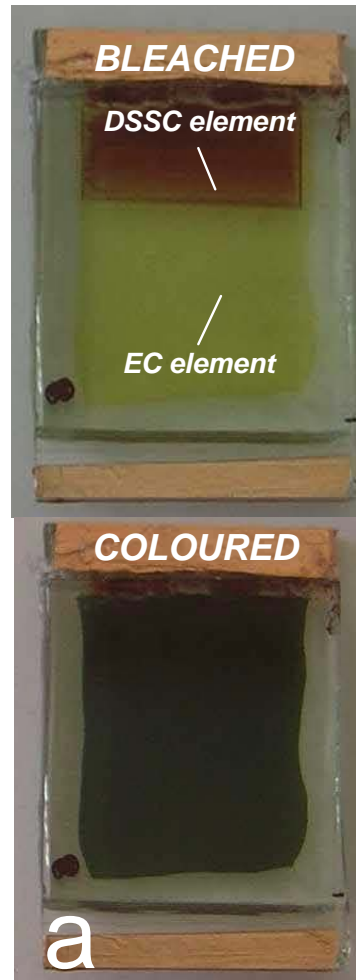
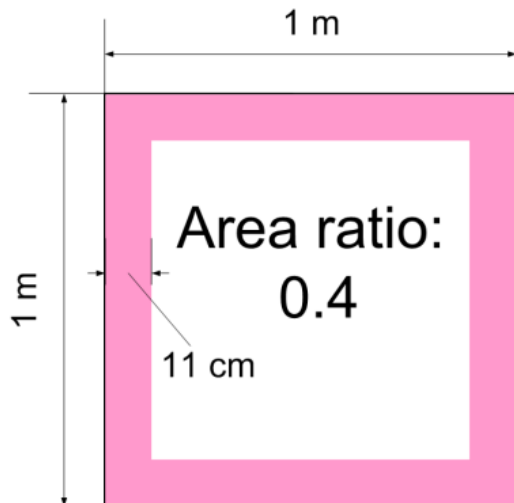
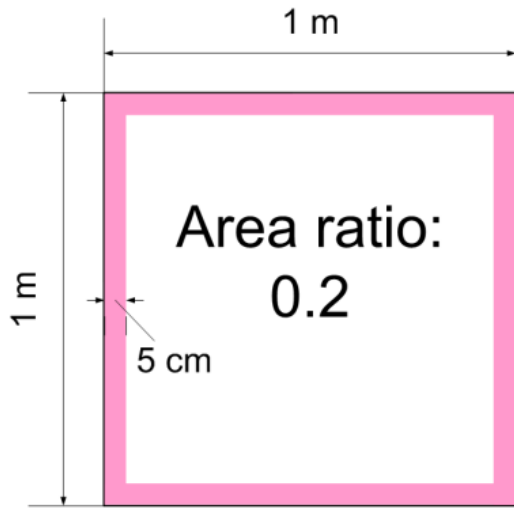

http://en.wikipedia.org/wiki/Electrochromic_devices

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Figure_4_-_Glass_electrochromic_coating.PNG

Δυναμικά Κτήρια (2)

Φωτο-ηλεκτροχρωμικά παράθυρα για ταυτόχρονη παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας

Τέλος Ενότητας

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση **1.0**.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, **Λευθεριώτης Γεώργιος, 2015.**

«**Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, Ενότητα: Ηλιακή Ενέργεια & Εφαρμογές**»

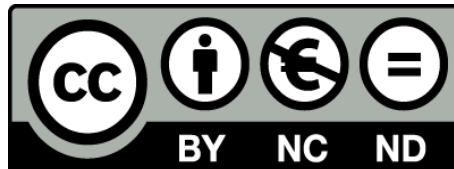
Έκδοση: **1.0**. Πάτρα **2015**. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<https://eclass.upatras.gr/modules/units/?course=PHY1953&id=4284>

Σημείωμα Αδειοδότησης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Οι πηγές των εικόνων είναι:

- [1] C. Julian Chen, *Physics of Solar Energy*, Department of Applied Physics and Applied Mathematics, Columbia University, 2011, Jon Wiley & Sons
- [2] REN21 – Renewable Policy Network for the 21st Century: *Renewables 2012 – Global Status Report*, www.ren21.net
- [3] REN21 – Renewable Policy Network for the 21st Century: *Renewables 2013 – Global Status Report*, www.ren21.net
- [4] <http://www.bp.com/en/global/alternative-energy/our-businesses/solar-power.html>
- [5] <http://www.pveducation.org/pvcdrom/properties-of-sunlight/air-mass>
- [6] http://www.directindustry.com/prod/kipp-zonen/solar-trackers-9079-519672.html#product-item_373339

*Όλοι οι διαδικτυακοί ιστότοποι που αναφέρονται ως πηγές εικόνων είναι ενεργοί στις 28/2/2015

